

264

KOMPAS
VOOR
GEHUWDE WERKLIEDEN

Uit het Duitsch omgewerkt

DOOR

Mⁿ. ALPHONS VAN RIJCKEVORSEL,

Secr. v. d. Bijz. Raad der Vincentius-Vereeniging.

TE

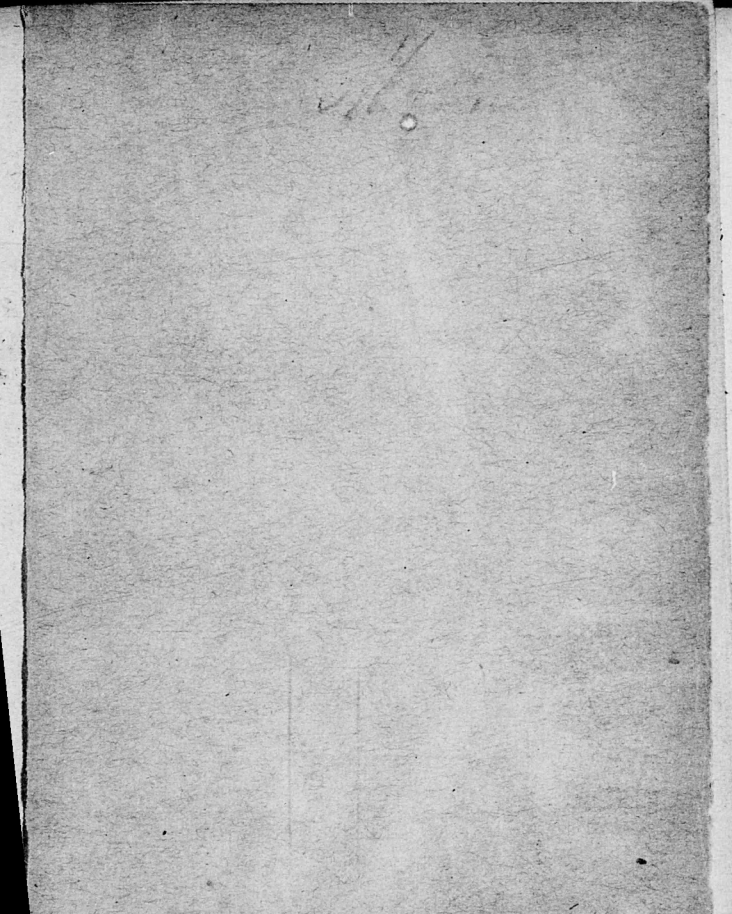
's BOSCH.

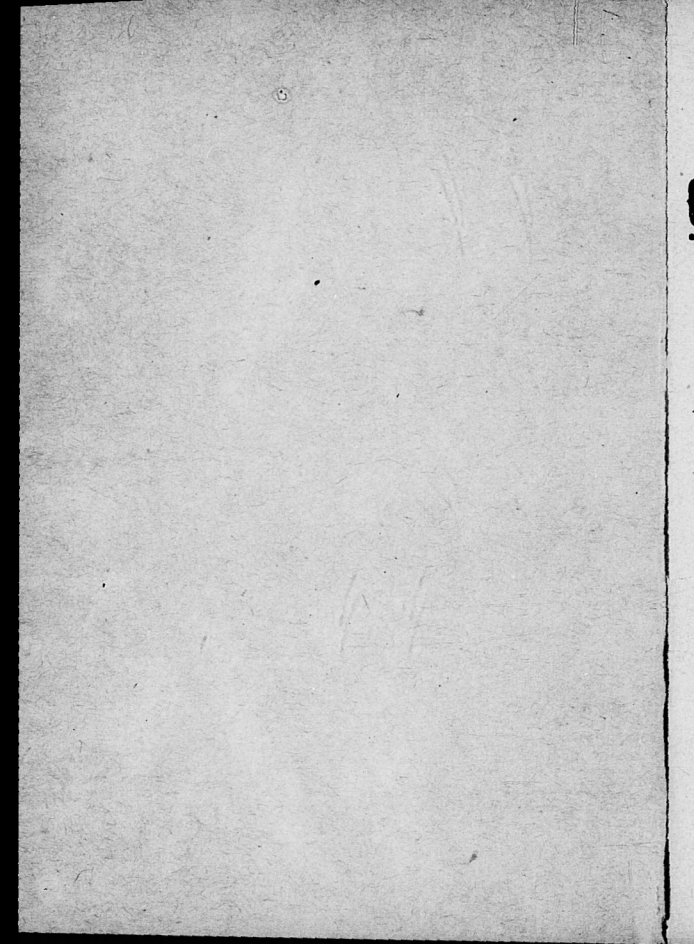
Het auteursrecht is bij de wet gewaarborgd.

AMSTERDAM, THEO KERVEL & Co.,
1888.

Vak 52

VAK 52 No. 264
KOMPAS

VOOR

GEHUWDE WERKLIEDEN.

Uit het Duitsch omgewerkt

DOOR

MR. ALPHONS VAN RIJCKEVORSEL,

Secr. v. d. Bijz. Raad der Vincentius-Vereeniging

TE

's BOSCH.

Het auteursrecht is bij de wet gewaarborgd.

AMSTERDAM, L. KERVEL & Co.,

1888.

Omgewerkt uit het duitsch en uitgegeven met
toestemming der Vereeniging :

Arbeiterwohl, verband Katholischer
Industrielle und Arbeiterfreunde.

IMPRIMATUR.

AMSTELODAMI,
die 13 Decembris 1887.

F. T. H. VAN OGTROP,
Lib. Cens.

Zij, die reeds kennis hebben gemaakt met het »*Kompas voor JEUGDIGE werklieden*» zien aanstonds hoe dit boekske er, om zoo te zeggen, als tweede deel opvolgt. Beide werkjes toch, alhoewel elk staande op zich zelf, vormen te samen één geheel, één handboek wat men noemen kan: »*Kompas voor den Christelijken werkmán.*»

Ook dit Kompas was oorspronkelijk in het Duitsch uitgegeven door de Vereeniging »*Arbeiterwohl*», die mij wederom volgaarne haar toestemming gaf het eveneens voor Nederland om te werken.

Moge het dan ook dit boekje onder Gods besten zegen wel gaan! Moge het in deze troebele tijden eenig nut stichten voor onzen Vaderlandschen werkmán, dan acht ik mijn arbeid rijk bekroond.

's HERTOGENBOSCH, 8 September 1887.

MR. ALPHONS VAN RIJCKEVORSEL.

§ 1.

INLEIDING.

Waarschijnlijk heeft een uwer jongens het boekske »*Kompas voor JEUGDIGE werklieden*» alreeds bij u thuis gebracht. Gij hebt u toen als verstandig vader natuurlijk willen overtuigen van wat uw kinderen zooal lezen, en zodoende dat boekje ter hand genomen en eens doorgebladerd. »Wel» zoo zeidet gij alras, »jammer maar dat ik in mijn jeugd zulk Kompas niet heb gekend, dat toch zou mij voor veel dwaasheid hebben behoed.» En aanstonds na de lezing, vraegt gij u zelf af, waarom de uitgever den jongen man bij 't huwelijk in den steek laat: immers volgens uw oordeel had hij zijn raadgevingen veilig wat verder kunnen uitstrekken.

Inderdaad, gij hebt gelijk. De getrouwde man heeft evenzeer als zijn jeugdige kameraad een geestelijk kompas noodig. Met het huwelijk toch opent zich voor hem een nieuwe wereld; hij ziet vóór zich een breed veld, waar de kunst van goed te meten zeker van pas zal komen. De woorden *Echtgenoot* en *Vader* stemmen waarlijk wel tot ernstige gedachten.

De getrouwde werkman dankt een groot deel van zijn geluk aan zich zelf. Immers een tevreden gemoed, vlijt, spaarzaamheid, en vooral een levendig geloof zijn schatten, welke hij alleen in zich zelf vinden kan. Om hem dit alles nu flink te doen inzien, kan goede raad nooit schaden.

De gehuwde man vergelijkte zich met den zeeman en trachte zich derhalve even gelijk deze met het kompas vertrouwd te maken.

Zijn scheepje drijft wel niet meer op den onstuimigen oceaan der hartstochten, maar ook in het stille water van het dagelijksche leven zijn klippen, welke dikwerf niet dan met veel moeite en groote behoedzaamheid vermeden kunnen worden.

Het zal dus niet schaden ook den getrouwden man en vader een goed werkend kompas te geven. Wij zullen dit indeelen gelijk »het kompas voor jeugdige werklieden” in

I Het Landmeters-kompas

II Het Mijnwerkers-kompas

III Het Scheeps-kompas.

Dit boekje zal zijn een vervolg op 't kompas voor de jongens, en er als het ware het tweede deel van vormen. Daarom zullen wij vele punten, vroeger behandeld, hier niet aanraken of ter loops slechts vermelden.

EERSTE DEEL.

HET LANDMETERSKOMPAS
OF
DE PLICHTEN VAN DEN STAND.

I^{te} HOOFDSTUK.

De plichten der Echtgenooten.

§ 2.

De huiselijke haard.

Als werkman zijt gij verplicht dagelijks onder duizende zorgen en moeiten u en den uwen het levensonderhoud te verschaffen.

Wilt gij nu een waarlijk gelukkig, huiselijk leven, laat dan alle onaangename herinneringen achter aan den drempel uwer deur. Hoevele mannen handelen geheel anders! Zij dragen al hun leed, hun twist en kommer met zich rond en dan is het ten laatste nog de vrouw op wie vroeg of laat het volle onweêr los barst.

Arme vrouw! Nooit toch had ze kunnen denken, dat haar schoonste droomen zoo spoedig verijdel'd zouden worden, dat de tweedracht bij haar wonen en de stille haard een hel haar

worden zou. »Mocht ik, zoo zegt zij bij zich zelf, nog maar ooit een enkel woord hooren van verzoening en van liefde!»

Maar neen! de man is een tyran gelijk; hij schaamt zich zelfs niet bij zijn woord daden te voegen en slaat gruwzaam de hand aan de levensgezellin door God hem geschonken; ja hij durft haar mishandelen als ware zij eene slavin. Houd terug, rampzalige! opdat uw hand niet verdorre!

Doch genoeg van zulk een tooneel; laten wij liever eens zien hoe gij u zelf als brave man jegens uw goede vrouw moet gedragen.

§ 3.

Heersch met zachtheid.

Wanneer men een goeden heer heeft, dan pleegt men gaarne te zeggen dat het juist is alsof men er geen heeft; immers hij is zoo vriendelijk bij het geven zijner orders, geen ruw woord komt ooit over zijn lippen; bezorgd voor zijn ondergeschikten is hij inderdaad meer een vader dan een strenge meester.

Ziedaar het voorbeeld, wat gij u als man in uw handel en wandel steeds voor oogen moet stellen.

Als echtgenoot zijt gij het hoofd van het gezin; aan u staat het bevelen en aan uw vrouw het gehoorzamen; het omgekeerde deugt niet.

Het bestuur der huishouding mag niet veel hoofdig zijn: gij hebt de alleenheerschappij. Zorg

daarom van de beginne af de vork goed aan den steel te steken. Leert uw plichtgevoel u uwe verhouding jegens uw ouders, het samenwonen en vriendelijk omgaan met uw broërs en zusters, zoo zegt het u als man evenzeer, dat gij gehouden zijt uwe vrouw zóó te behandelen als haar rechtmatig toekomt. Zij is uwe vrouw, en niet uwe dienstmeid.

Wees zachtzinnig derhalve in uw toon! Het is zeer opmerkelijk, dat de eerste vrouw niet uit het hoofd maar uit de ribbe van den man genomen is; de ribbe nu ligt dicht bij het hart, als wilde dit zeggen, dat uwe heerschappij zacht en liefdevol zijn moet.

Gij moet goed zijn, en uwe goedheid voor alles toonen in een flink zorgen voor behoorlijke woning, voeding en kleeding. Gij moet den kost verdienen voor uw vrouw en niet omgekeerd de vrouw voor u. Immers de vrouw moet thuis zijn, in huis blijven. Stel er daarom uw hoogsten roem in, dat zij zich geheel aan haar huishouden wijden kan en niet om werk naar de fabrieken behoeft te loopen.

Wanneer uwe vrouw haar huishouden goed nagaat, huisraad en kleeding netjes houdt en herstelt, verstandig genoeg is om haar kleine fouten te verbeteren, zonder veel onkosten een smakelijken pot voor u koken kan en u aldus een aangenaam te-huis weet te verschaffen, dan heeft zij werk genoeg en ze maakt zich zelve op

die wijze oneindig nuttiger dan met eenige stuivers in de fabriek te verdienen. Dit geld toch wordt door de daaruit volgende slechte huishouding zeker dubbel weêr verkwist. Daarbij komt nog dat hef voor de moeder, die op de fabriek werkt, eenvoudig onmogelijk is haar kinderen een goede opvoeding te geven, al ware het maar alleen omdat zij er geen tijd toe heeft.

Moet de vrouw derhalve haar werk vinden in huis als degelijke huisvrouw en verstandige moeder, dan moet gij ook zorgen voor een gezonde woning, waar licht en lucht in kunnen doordringen.

Daar doen zich omstandigheden voor, waarin de vrouw beter voedsel noodig heeft: vooral dan opgepast, dat gij niet het beste neemt en haar het restje laat.

Zie toe dat uwe vrouw zindelijk en netjes gekleed zij. Geef haar uwe orders veeleer op vragenden, beleefden toon dan op commando: Zeg »zoudt gij straks dit of dat voor mij niet eens willen doen» in plaats van »kom hier, en doe dat»; immers ieder mensch zal veeleer gehoor geven aan een vriendelijk verzoek dan aan een stuursch bevel.

Aan den anderen kant moet gij van uw goedheid geen misbruik laten maken. Zoodra gij onordelijkheid in de huishouding bespeurt, of indien gij ziet dat alles vuil is en smerig, of misschien verkwisting meent te bespeuren, dan is het uw plicht dit uw vrouw onder de oogen te brengen.

Doet gij dat niet en laat gij derhalve liever Gods water over Gods land loopen, dan zult gij onwillekeurig uithuizig worden en al heel spoedig de herberg stellen boven den huiselijken haard.

Overigens zal men begripen dat ook dit *baas zijn*, om het maar eens op zijn alledaags te zeggen, natuurlijk zijn grenzen heeft. Men trachte alles zóo in te deelen, dat elk staat voor het zijne. De man worde dus geen keukenpiet of drijve zijn heerschappij niet zoover dat hij alle kleedingstukken voor zijn vrouw koopen wil.

Geef uw vrouw wat zij voor de huishouding noodig heeft, zoodat zij u niet telkens om geld behoeft na te loopen; het beste is dat zij in eens weet over hoe veel zij wekelijks kan beschikken. Is zij inderdaad spaarzaam en voorzichtig, laat haar dan maar al uw geld bewaren, want in dat geval is de sleutel haar waarschijnlijk nog beter toevertrouwd dan u-zelf.

§ 4.

'T ZIN ME LIEVERTJES ¹⁾.

Veur den trouwdag was 'et: minnen,

Eén van hart en één van zinnen.

Siends dien dag is 't afgeleerd,

't Geet nou aoverechts verkeerd.

1) De ZeerEerw. Heer B. van Meurs gaf mij volgaarne verlof dit aardig versje hier af te drukken, uit zijn dichtbundel: *Kriekende Kriekske*, Betuwsche Gedichten, tweede druk. Utrecht, Wed. J. R. VAN ROSSUM.

Wat ie mooi vindt, vindt ze afgrieslik;
 Wat ie dom nuumt, nuumt ze wieslik;
 Keurt ie 't nieuw, ze keurt 'et oud;
 Vuult ie 't werm, ze vuult 'et koud.

Duut ie lachen, zij duut gaopen;
 Blijft ie wakker, zij geet slaopen;
 Geet ie zitten, zij blijft staon;
 Wil ie blieven, zij wil gaon.

Casjeweelig laot ze 'm loopen
 Met 'en vestje zonder knopen,
 Met 'en borstrok slecht van pas,
 Met 'en scheur ien broek en jas.

Casjeweelig, zoo 'et knapjes
 Op den vloer en op den trap is,
 Lôpt ie daodlik ien en uut
 Met den modder aon de vuut.

Zin ze aon taofel saom gezeten,
 Dan priest ie expres dat eten
 Wat haor ien 's geheel nie smaakt;
 Zij priest waor ie nie an raakt.

Eet ie knollen, zij eet boerkool;
 Eet ie wortels, zij eet zoerkool;
 Eet ze spek, dan eet ie worst;
 Pakt ze kruum, dan pakt ie korst.

Scheldt ie haor veur tang en grompot,
 Zij scheldt hum veur knul en brompot;
 Hie zeit: „Ha'k oe nooit getrouwd!”
 Zij schreit: „Dâ's mien argste fout!”

't Zin me lievertjes ien 't knibbelen
 Harrewarren, vitten, kibbelen.
 Wie de schuld hêt van die twee?
 'k Raoi oe; moei je daor nie mee!

Wanneer men twee harde steenen tegen elkan-
der slaat, dan geeft dat vonken, doch neemt men
één harde en één zachte, dan krijgt men een
goeden toon.

Is uwe echtgenoot onbezonnen, krakeelig,
strijdlustig, spoedig kwaad, dan moet gij uw best
doen om haar op beteren weg te brengen. Daartoe
zal noodig zijn geduld, zachtzinnigheid en goed-
heid, want die brand blusschen wil zal vooral
zorgen geen olie in de vlammen te werpen. Men-
schen zijn menschen, en een ieder heeft zijn
zwakke zijde. Het kan derhalve ook niet uit-
blijven of de eerste huwelijkszon zal wel eens
achter de wolken verdwijnen. Dit nu is zoo erg
nog niet, mits zij na dat oorlogstooneel maar
niet voor goed wegblijve. Knarst de deur op haar
duimen, dan doet men er wat olie aan en aan-
stonds loopt ze beter. Juist zoo in het huwelijk;
zoodra het hier of daar wat wringt, raden wij u
dadelijk den olie der liefde te gebruiken. Of gij
gelijk hebt of ongelijk, reik uwe vrouw altijd 't
eerste de hand ter verzoening.

Wanneer uw trots zich hier misschien tegen
verzetten mocht, herinner u dan hoe gij uwe
vrouw den ring hebt gestoken aan dien vinger,
vanwaar uit een ader loopt naar het hart, de
bron der liefde. Overwint gij uzelf dan zult gij
daardoor uw vrouw overwinnen, en dit zal haar
redenen genoeg zijn om u bij een volgende ge-
legenheid het eerste de hand toe te steken. Lief

en leed, de liefde moet het alles gelijk dragen. Echtgenooten, die elk ander oprecht beminnen, moeten zijn als twee oogen, waarvan het eene steeds ziet naar dezelfde richting als het andere. De man is de sterkste en als dusdanig neme hij den zwaarsten last op zich. Kan hij het leed, wat zijn vrouw somtijds treft, niet geheel en al opheffen, hij trachte toch het zooveel mogelijk te lenigen waar en zoo als het hem mogelijk is.

De liefde is vindingrijk. Daarom zal een waarlijk liefdevol man elke gelegenheid aangrijpen, om zijn vrouw eenig genoegen te verschaffen. Zoo geve hij haar van tijd tot tijd, zooals bijv. op haar verjaar- en trouwdag, een klein geschenk. Het spreekt van zelf dat hij bij voorkeur voorwerpen kiezen moet die in de huishouding van eenig nut zijn. Wil hij haar een nieuwe japon, een doek of mantel geven, dan zal hij wel doen deze of gene vriendin te verzoeken dit voor hem te koopen, want anders wordt hij of wel bij het verkoopen beet genomen of wel hij koopt iets wat haar volstrekt niet past. Nu zijn er velen, die in dergelijke dingen volstrekt geen nut zien en het eenvoudig onzin vinden of geld verkwisten. Dit is echter volkomen onwaar, want niets is den mensch, hij zij een rijk heer of een eenvoudig werkman, zóó aangenaam als kleine attenties, welke bereids door het geven alleen genoegzaam van warme liefde, en teedere genegenheid getuigen.

De liefde is gaarne met den geliefde. Zoo moet de man niets aangener vinden dan met zijn vrouw te zijn. Hij immers, wien het thuis altijd te benauwd is, die zit te wachten op het uur om zijn borrel te gaan drinken, die 's avonds in de herberg van geen tijd meer weet, die man toont al heel weinig liefde voor zijn vrouw te koesteren.

De jaloerschheid is de vijandin der liefde. Te recht noemt men de jaloerschheid of ijverzucht een hartstocht, die met *ijver* zoekt wat *zuchten* brengt. Heeft dit gestrooide zaad eens wortel geschoten, dan groeit het welig als onkruid, en niets is moeilijker dan het uit te roeien. De ijverzuchtige luistert aan het sleutelgat en speurt na als een speurhond; hem is de minste schijn een voldongen feit, niets is hem aangener dan kwaadsprekendheid, zelfs kinderen hoort hij uit, ja wat doet hij al niet? De ondervinding leert hoe menigmaal de onschuldigste ziel der wereld juist door zulk een aanhoudend verdachtmaken en geestelijk mishandelen van het goede spoor is afgedwaald om er nimmer weêr op terug te keeren.

Alexander de Groote kreeg eens, zoo wordt verhaald, een briefje van den volgenden inhoud: »Vertrouw uw geneesheer Philippus niet, want hij is door het geld uwer vijanden, de Perzen, omgekocht om u te vergeven.» Het toeval wilde dat Philippus juist een drankje voor zijn meester bereid had. Wat doet nu de Groote Alexander?

Hij overhandigde zijn dokter den brief, greep toen den beker en dronk dien zonder te beven. Alexander toch hield Philippus niet in staat tot zulk een misdrijf en daarvan was hij dan ook zóózeer overtuigd dat hij er zijn leven aan waagde.

Zij u de trouw uwer echtgenoot evenzoo boven allen twijfel verheven.

De liefde eindelijk duurt langer dan de dood. Daarom zal de getrouwe man het aandenken zijner afgestorven vrouw vooral eeren door haar plaats in het huisgezin ledig te laten. Soms kan een tweede huwelijk wegens omstandigheden gebiedend zijn, doch is dit het geval niet, dan verdringe men zijn eerste liefdesherinneringen niet door een tweede huwelijk.

§ 5.

Houd altijd uw belofte.

Trouw tot in den dood! Gij hebt het eens aan den voet des altaars gezworen en toen hebt gij den ring genomen en aan den vinger uwer vrouw gestoken, als het zinnebeeld van eeuwige trouw, daar zij is zonder einde en niet dan met geweld verbroken kan worden.

Breekt gij dus uwe huwelijkstrouw, dan zijt gij een meenedige, die moedwillig het verbond verkracht, in het aanschijn van God en Zijner Kerk gesloten. Het hoogste recht wordt door u met voeten getreden, en gij geeft weg wat het uwe niet meer is; als echtgenoot immers behoort

gij niet meer u zelven alleen. Gij toch zijt het eigendom uwer vrouw, evenzeer als zij het uwe. De echtbreker verscheurt den heiligsten band, welke naar Gods orde de menschelijke maatschappij bindt en vereenigt. Hij spot met den huiselijken vrede, hij maakt de opvoeding der kinderen onmogelijk, en verwoest de toekomst van geheel zijn gezin.

2de HOOFDSTUK.
De Vaderlijke plichten.
§ 6.

Een gewichtig vraagstuk.

God schonk mij dit hulploos kind,
Om 't naar lijf en ziel te voeden;
Naar ik, gevend ben gezind,
Zal zijn hart de gaaf bevroeden.¹⁾

Wat een gedachten in dat ééne woord »Vader»
maar tevens ook wat een berg van plichten.

Alle rijkdom der wereld is schaduw slechts in
vergelijking van den schat, door God u in uw
kinderen gegeven.

Eene Romeinsche vrouw, Cornelia geheeten,
ontving op zekeren dag bezoek eener voorname

1) Dit en de volgende versjes, geplaatst boven de hoofdstukken en tusschen den tekst, ben ik verschuldigd aan de welwillendheid van den Heer Van der Lans, Redacteur der Katholieke Illustratie, die een en ander wel heeft willen omwerken. Een enkel woord van dank zij hier niet misplaatst.

vriendin, die haar heur prachtig edelgesteente en andere sieraden toonde. Toen zij daarna aart Cornelia vroeg om nu ook eens haar kostbaarheden te mogen zien, liet deze haar met zeerveel zorg opgevoedde kinderen binnen komen, al zeggende, »Zie, dat zijn mijne schatten, mijn schoonste sieraad.»

Dacht zóó een heidensche vrouw, hoeveel anders kunt gij als christen dan van uw kinderen spreken ! Het geloof toch leert u dat zij hebben eene onsterfelijke ziel, dat zij zijn het evenbeeld van God, tempels van den H. Geest.

Leonidas, de vader van den beroemden kerkleeraar Origenes, knielde menigmaal 's nachts neêr bij de wieg van zijn kind en kuste het dan met de woorden : »waes gegroet gij tempel Gods.»

Neem nu eens aan dat gij geleefd hadt in den tijd toen men de onschuldige kinderen aan den afgod Moloch offerde, — zoudt gij toen uw lieve kleine aan plichtvergetende personen hebben toevertrouwd ? Immers neen, want gij zoudt, en terecht, gevreesd hebben dat men ook uw kind offeren zoude.

Stel nu gij vertrouwt uw zoon toe aan een leermeester, die in stede van hem goed te onderrichten, zijn hart van u vervreemdt, haat en wrok tegen u opwekt, ja den knaap er toe brengt u bij de eerste de beste gelegenheid den kogel door het hoofd te jagen.

Hoe moet dan God niet op u neêrzien, wanneer

gij de u toevertrouwde kinderen, door een slechte opvoeding overlevert in handen van den duivel en gij aldus in plaats van liefde slechts haat en afkeer tegen God in de ziel van uw kind inprent.

De kinderen zijn als de bijen. Voedt men ze goed op, ze brengen ruimschoots honig voort; slecht daarentegen, zijt dan voorzichtig voor den angel.

Wenscht gij meer nog? Welnu, zie eens om u henen. Hier ziet gij het slechte zaad welig opschieten, en gij gevoelt u mismoedig, nagaande wat de oogstaan die plichtvergetende ouders een tranen kosten zal. — Ginds echter ontmoet uw oog een heerlijke bloementuin waar de kinderen als wonder-schoone bloemen heerlijkheid verspreiden en geluk hun ouders brengen.

En de dag der rekenschap? O! Wat zult gij beven en sidderen, indien gij het u toevertrouwde pand niet onverlet en ongedeerd wederom in Gods handen stellen kunt! Maar ook wat een vreugde wacht u wanneer gij uw plicht getrouw vervuld hebt en 't eeuwig leven derhalve als loon ontvangen moogt!

De familie is de hoeksteen der menschelijke maatschappij. Haar bestaan of haar ondergang hangt af van de vraag of de opvoeding goed is of slecht. Welnu, in de familie, zoo zegt Mgr Claessens ¹⁾, waar de »mensch geboren wordt, waar hij

1) Mgr. Claessens, Aartsbisschop van Sirace, enz. in zijn herderlijk schrijven op Zondag Quinquagesima 1887 — handelende over de opvoeding.

de eerste schrede leert zetten op den weg des levens, ontvangt het hart de eerste indrukken, vormt het verstand het eerste denkbeeld, krijgt het karakter de eerste plooi; in de familie wordt de grondslag der opvoeding gelegd. en alléén in de familie, zoodanig zelfs, dat als de mensch zijn eerste levensjaren buiten den huiselijken kring moet doorbrengen, hij slechts met veel moeite en teleurstelling, en dan nog meestal te laat aan zijn hart een goede vorming geven kan. De levenswijsheid, die men in de familie ontvangt, kan buiten de familie nergens gevonden worden, men kan er ook geen regels van voorschrijven; in de familie ademt men haar in als de lucht, vereenzelvigt zij zich met het kind, als de spijs en de drank, waarmede het gevoed wordt. Daar wordt zij geleerd door een teedere moeder, die ons de lessen harer goedheid, van haar geduld en godsvrucht en algeheele toewijding geeft, in de familie wordt zij gegeven door een braven vader, die meer door zijn voorbeeld dan door zijn vermaningen het kind opkweekt in den dienst van God."

§ 7.

De opvoeding eene moeilijke kunst.

„Ach, wie leidt dit arme wicht?

Hel en hemel staan het open;

Zal het lam den wolf ontloopen? —

Ik heb 't in de hand wellicht."

Voorwaar, de opvoeding is en blijft eene gewichtige, eene recht moeilijke taak! Dank God,

dat uwe brave vrouw den last met u deelen kan, en dat gij ook eenige hulp vinden kunt bij de onderwijzers en de geestelijken.

Weet evenwel ook welke vijanden het op de ziel van uw kind gemunt hebben: het slechte voorbeeld der wereld, de goddelooze verleiders, zoovelen in een woord die den gemeensten toeleg koesteren.

Als vader nu moet gij u in deze kunst ervaren toonen, alhoewel gij daartoe wellicht nimmer eenige opleiding zult hebben genoten.

Immers wanneer iemand hetschoenmaken leeren wil, dan moet hij eerst een paar jaar als leerling werken, en zelfs na verloop van dien tijd is hij dikwerf nog niet in staat een behoorlijk passenden schoen te vervaardigen. Een beeldhouwer of schilder is wel verplicht zijn geheel leven te leeren en gij, gij wilt de kunst der kunsten zoo maar in eens uitoefenen, terwijl gij zonder nadenken in 't huwelijk getreden, eerst tot het besef van uw plicht kwaamt toen gij alreeds dit groote kunstwerk in uw kind volbrengen moest.

Doch schep moed! Met goeden wil kan men alles, daarom zullen wij u eenige middeltjes aan de hand doen om dezen uwen vaderlijken plicht naar behooren te vervullen.

EERSTE AFDEELING.

DE ZORG VOOR HET LICHAAMELIJK WELZIJN VAN HET KIND.

KAPITTEL I.

ONDERHOUD EN OPVOEDING.

§ 8.

De eerste levensdagen.

Het kind is uw evenbeeld; het is alsof gij in dien kleine op nieuw ter wereld zijt gekomen; hij heeft uwe oogen, uwe trekken, hij gelijkt u sprekend. Naarmate het kind nu grooter wordt, komt die gelijkheid nog meer uit; het krijgt uw gang, uw manier van doen. Vandaar dat gij ook de meeste uwer eigenschappen, zoo goede als kwade, in uw kind zult kunnen terugvinden.

Dit leert u wat verantwoording gij u op den schouder laadt door het niet genoegzaam onderdrukken uwer driften; immers het is dan uwe schuld dat uwe ondeugden ook in het hart van uw kind ontkiemen. Geeft gij u over aan drank of wellust, gij bereidt dan uw kind als van zelf den weg tot deze ondeugd.

Er zijn dokters, die geen sterken drank gebruiken ten einde bij de operaties een vaste hand te behouden. Zij doen dit om het leven te redden

van vreemde menschen; hoeveel te meer zult gij u dan moeten inspannen om het leven uwer eigene kinderen niet in gevaar te brengen? Daar de eigenschappen der moeder nog sterker overgeërfd worden, zoo zorge de vader zijn vrouw in dien tijd zooveel mogelijk voor alle zenuwachtige aandoeningen te behoeden. Stel u zelf den toestand voor eener moeder, wier man telkenavond onder geraas en gevloek en dan nog liefst dronken thuis komt!

Zorg ook dat van uwe vrouw lichamelijk niet te veel gevraagd worde. Want als de man hier den baas speelt, dan is het aan hem te wijten, dat zoo menig leven zonder de genade van het h. Doopsel verloren gaat of dat het kind ongelukkig ter wereld komt.

§ 9.

De ontwikkeling.

„Geef ons heden ons dagelijksch brood.”

Gij zendt dagelijks deze bede ten hemel om van den goeden God het brood voor dien dag af te bidden. Zoo vraagt uw kind u, zijn tijdelijken vader, telken dage om voedsel. Nu komt het wel niet dan uiterst zelden voor, dat een vader zijn eigen kind laat verhongeren, maar dikwerf toch geschiedt het, dat men langzamerhand wetens of onwetens zijn kind het noodige onthoudt ofwel het daarentegen overlaadt op eene levensgevaarlijke wijze.

Hier derhalve is het uw plicht goed te weten wat uw kind hebben moet. Wij wijzen onder meer op:

I. *Frissche lucht.*

Men mag gerust zeggen, dat de kinderen een goed instinct hebben; zij zijn nergens liever dan onder Gods vrijen hemel.

De frissche lucht nu bevordert hun gezondheid, ze maakt hen krachtig en doet ze flink opgroeien. Dat aanhoudend zitten en opgesloten zijn in dichte kamers verlamt en geeft een zwak niets betee-kend geslacht.

Het spreekwoord zegt: geen jongens en honden achter den haard!

Men gewenne daarom de kinderen vroegtijdig aan de buitenlucht, opdat hun lichaam zich harden zoude en ze niet bij de minste weers-veranderingen gaan kuchen en hoesten.

Neem eene bloem, welke geruimen tijd in eene warme kamer gestaan heeft; zij is zóó week geworden, dat ze aanstonds, zoodra zij in de koude lucht komt, haar bladeren laat hangen en de knoppen verliest. Hoe geheel anders daarentegen die bloemen, welke in Gods vrije natuur groeien!

Een verweekelijkt kind nu is niet beter dan met een zoodanige kamer- of kasplant te vergelijken.

II. *Behoorlijke kleeding.*

De kleeding der kinderen zij *behoorlijk* en overeenkomstig de eerbaarheid.

Zij moet evenwel ook *doeltreffend* zijn, dat is eenerzijds niet hinderlijk voor de vrije beweging, de ontwikkeling en den groei des lichaams en anderzijds naar het jaargetijde ingericht. Vóór alles zij voor goed schoeisel, dichte schoenen of klompen, gezorgd.

Zij moet daarenboven zijn volgens *den stand*, niet hooger maar ook niet minder. De tyrannie der mode is helaas! zelfs onder het volk doorgedrongen. Vandaar dat het tegenwoordig dikwerf niet eens meer mogelijk is de fabrieksmeisjes van de koopmansdochteren te onderscheiden, tenzij dat deze laatste somtijds nog eenvoudiger gekleed gaan dan de eerste. Men wijte deze pronkzucht niet enkel aan de meisjes; o Heer neen, indien deze als modepoppen te voorschijn komen, dan ligt de schuld hoofdzakelijk aan de vaders en aan de toegevendheid der zwakke moeders.

Merkt gij nu als vader op dat het bij u in huis dien weg opgaat, weet dan te handelen. Eene eenvoudige, nette, zindelijke kleding immers zal uwe dochters, u zelf, doch vooral uwe vrouw oneindig veel meer eer aandoen dan al dat Parijsche goed wat uwen stand niet past.

Zie toch toe dat uwe kinderen goed *warm* gekleed zijn. Kan uwe vrouw het aanzien, dat zij met gescheurd goed naar school of fabriek gaan, houd dan zelf een waakzaam oog en duld dat niet.

Vuil zijn en kapot goed dragen dient nergens toe.

III. *Eenvoudige voeding.*

Al die met scherpe saus en veel kunst klaar-gemaakte spijzen passen uw kind al evenmin als groene pruimen en onrijpe appelen. Geef het liever wat goede melk en een smakelijken kost.

Klaar water is en blijft de gezondste drank.

Sterke drank mogen uw kinderen in het geheel niet hebben. Die hun kind vroegtijdig reeds brandewijn of jenever laten proeven, moeten hetzelfde maar verantwoorden wanneer zij tot latere dronkenschap den grondslag leggen.

Dikwerf gebeurt het dat kinderen aan tafel van het een of ander niet eten willen en dan na het middagmaal aanstonds weer om boterhammen vragen. Men zette hun in dat geval, zoodra men 's avonds weder aan tafel komt, dezelfde spijs koud en wel voor, en zij zullen, wij verzekeren het u, mits zij maar zien dat het u ernst is, in het vervolg behoorlijk van alles eten.

De ouders zullen vooral op de nalatigheid bij hun kinderen toezien. Immers het past hun niet te eten zoolang ze maar kunnen; veeleer moeten zij zóó uitscheiden dat ze altijd nog wat honger hebben.

Is regelmaat overal goed, hier vooral zij daarvoor gezorgd. Men gebruike het middagmaal, het avondeten, de koffie of wat meer zij, op een behoorlijk vastgestelden tijd. De huisvrouw zie toe dat alles op zijn tijd klaar is, en niet heden om twaalf uur

en morgen om één, dat toch hindert niemand meer dan den werkman, die als van zelf reeds zoo zeer aan tijd en regel gebonden is.

Vaders en moeders! vergeet toch nooit bij ziekte of ongeluk *in tijds geneeskundige hulp in te roepen!* Hoevele ziekten zouden nog genezen zijn, hoeveel ongelukkige gevolgen voorkomen, ware slechts naar plicht en geweten de dokter gehaald, *voordat het te laat was.*

IV. *Ordelievendheid en zindelijkheid.*

Prent uwe kinderen in wat heden noodig is niet uit te stellen tot morgen; van den dag van morgen immers zijn wij nooit zeker, laat staan zelfs dat wij hem misschien niet eens beleven.

Wat in de jeugd geleerd wordt, volgt later van zelf. Alles op zijn tijd, alles op zijn plaats.

Wijst uwe kinderen eene plaats aan waar zij in huis hun schoolboeken, hun gereedschappen, hun goed bergen kunnen; dit brengt hen van zelf tot orde en regel.

Leert uwe kinderen zindelijk te zijn, want vuilheid dient tot niets. Het gaat er mede als met de beleefdheid; het zijn zaken die niets kosten wanneer men ze in acht neemt, maar die duur worden indien men er niet op let.

Wacht u voor overdrijving. Het is uw jongen beter met een kapotte broek te loopen dan in een mooi pakje ingeregen op een pop te gelijken en zoo-

loen
Zo
esti
verp
roep

W
eens
zoo
scho
heen
het
H
rech
wor
W
dat
kind
wat
A
plicht
naar
niet
kind
reke

loende te worden een suffert, een bleeke zwakkeling.

Zorgt dat uw jongens niet rooken voor de estien jaar, en dan nog zeer weinig. De nicotine verprikkelt de zwakke zenuwen en maakt hen roegtijdig tot alle ernstig werk ongeschikt.

KAPITTEL II.

DE VERZORGING.

§ 10.

De beroepskeuze.

Welk beroep? o Heer! welk vader denkt daareens ernstig over na? Men gelooft dat het allemaal zoo maar van zelf gaat en zoodra de jongen van school is wordt hij meestal oogenblikkelijk daareheen gezonden waar hij *voor* vader en moeder *het meeste geld verdienen kan*.

Heeft het kind dan in 's hemels naam geen recht meer om zelf te kiezen wat het in de wereld worden zal?

Wacht u derhalve uw kind te *dwingen* dit of dat tegen zijn zin te worden en evenzoo uw kind *tegen te werken* indien hij een beroep kiest wat ligt binnen zijn bereik en goed is.

Als vader zijt gij niet meer of minder dan verplicht uw jongen in deze moeilijke zaak te helpen naar uw best vermogen. Kan het u voor u zelf niet schelen, het moet u aangenaam zijn voor het kind, door God u geschonken, waarvoor gij eens rekenschap geven zult.

Voor alles: bid, bid veel en God zal u helpen.

§ 11.

Wat zal uw zoon worden?

Van de goede beroepskeuze hangt menigmaal zoo tijdelijk als eeuwig welzijn af. Wie op het doel schiet, mikt, wil hij de roos treffen, gewoonlijk iets hooger, doch niet *te* hoog en ook niet *te* laag.

Het ligt in de natuurlijke liefde, dat een vader voor zijn zoon een hoogere positie zoekt dan de zijne. Stilstand toch is menigwerf achteruitgang.

Als werkmán zult gij er niet licht in slagen van uw zoon een geleerde te maken; hij zal niet gemakkelijk geestelijke worden, zeker niet dokter, notaris of advocaat.

Gesteld zelfs dat de jongen waarlijk aanleg heeft, dan blijft gij immers ten slotte toch staan voor dat ondeugende ding wat u voor alles noodig is: *geld*, ja veel *geld*!

Offers te brengen boven uw kracht, dat gaat niet. Daardoor zoudt gij uw andere kinderen benadeelen!

Wat dan?

Hoort eens. Een halve student is door de bank een allerongelukkigst wezen. Zijn vader stelt er zich in den beginne veel van voor en hij wordt ten slotte zijn grootste verdriet.

Rekent ook niet te veel op de milddadigheid van anderen, want dat valt dikwerf tegen.

Hoe vele voorbeelden zijn er van kinderen, die

uit d
klom
schaa
Ma
heer
schrij
Ha
altijd
niet v
den s
En he
moete
honge
Die
bij el
ontevr
den o
gelijk
Dit
ken. V
Laa
een ha
kennis
een an
van he
en alti
ren al
heele b
ambac
hem e

mit den lagen stand tot hooger en waren opgeklimmen, en die zich toen voor hun ouders schaamden!

Maar, zegt gij, mijn zoon zal voor 't minst toch *heer worden*. Gij leidt hem op tot onderwijzer, schrijver, klerk!

Halve heeren nu zijn meestal arme drommels, en altijd afhankelijk van grootere heeren. Ze kennen niet veel meer dan afschrijven, copieeren, ze worden soms bruikbare machines op groote kantoren. En het einde van dat alles is dat zij hun stand moeten ophouden beter gekleed gaan en honger lijden.

Die halve heeren moeten het van alle kanten bij elkaar halen. Zij zijn gewoonlijk ongelukkig, ontevreden, warhoofden, en jammer genoeg, door den omgang met menschen die slechts denken gelijk zij, dikwerf zedelijk diep bedorven.

Dit alles is dus *te hoog* om het doel te bereiken. Wacht u evenwel ook *te laag* te mikken.

Laat uw zoon, als het eenigszins mogelijk is, een handwerk, een ambacht leeren; waar degelijke kennis samenwerkt met vlijt en sparen daar zal een ambacht altijd goed brood geven. Maar dan van het begin af een flinken meester opgezocht en altijd hard gewerkt. Niets is meer te betrouwen als dat er tegenwoordig zooveel *halve knechts heele* bazen willen worden! Zoodra uw jongen zijn ambacht *door* en *door* kent, is er niets tegen hem eens uit te sturen om elders nog meer onder-

vinding in het vak op te doen en van alles geheel en al op de hoogte te komen. Heeft hij zijn weg zóó gemaakt, altijd goed opgepast en geen vreemde manieren geleerd, laat hem dan maar baas worden. Hij zal er best komen. —

De meeste huisvaders evenwel zijn door den nood gedwongen hun jongens naar de fabrieken te zenden, om in de behoeften van het gezin te voorzien.

Ook in dit geval hangt veel van de keuze van het beroep af.

Vooreerst men denke er driemaal over alvorens men zijn zoon aan ongezond werk zet. Daar zijn toch van die fabrieken waar men bijna zeker de tering of andere ziekten krijgen moet. Ook kiese men geen mode-fabriek, dat wil zeggen een zoodanige waar men zaken fabriceert die van daag in trek zijn en morgen niet meer; dat is van daag veel geld verdienen en als de patroon er morgen uitscheidt, broodeloos zijn.

Ook worde er op gelet hoe de fabriek bekend staat. Is zij goed of slecht? Gij moet u als vade daarvan rekenschap geven en moogt daarnaar vrij informeeren. Het geldt immers het eeuwig en tijdelijk heil van uw kind.

Overigens kan uw jongen met goed oppassen ook in de fabriek best vooruit komen; daar zijn toch overal opzichters, onderbazen, chefs der afdelingen, meesterknechts enz. noodig. Daarvoor wordt evenwel practische kennis, en goed oppassen vereischt.

U
huis
leve
u o
uwe
dan
doch
H
han
den
ande
als
gron
V
daar
V
doch
zond
plaa
Doo
alle
den
keur
gehe
Uitg

§ 12.

Wat zal uw dochter worden?

Uw dochter moet worden een brave, flinke huisvrouw; ziedaar waarop bij het kiezen van een levensstaat boven alles gelet moet worden. Is het u onmogelijk in uw eigen huis, onder leiding uwer vrouw uw kind tot dien staat te brengen, dan doet zich de vraag op, waar en hoe gij uwe dochter plaatsen zult?

Hierop nu luidt ons antwoord: laat haar een handwerk, een vak leeren waarmede zij zich later den kost verdienen kan, bijvoorbeeld naaien en ander soortgelijk werk, — of wel plaats haar ergens als dienstmeid, opdat zij aldus het huiswerk grondig leere.

Voor alles moet gij zorgen, dat haar onschuld daardoor aan geen gevaar worde blootgesteld.

Wij kunnen u niet genoeg waarschuwen uwe dochter toch niet te zenden naar *grootte steden*, zonder dat gij VOLKOMEN zeker zijt dat zij geplaatst wordt bij door en door brave menschen. Door *brave menschen* verstaan wij die welke niet alleen *binnenshuis* uw kind voor gevaren behoeven, maar die ook *haar omgang daarbuiten nauwkeurig nagaan, en niet duldten dat hun dienstboden geheele dagen en avonden langs de straat loopen. Uitgaansdagen* toch zijn voor vele meisjes de eerste

stap tot lichtzinnige verkeerling en dan volgt de eene zonde de andere als van zelf.

Zend uwe dochter nooit naar het *buitenland*, tenzij gij VOLKOMEN weet bij wien en waar. Weet toch dat velen er op uit zijn, door schoonklinkende advertentien in de couranten deugdzaame meisjes aan ontuchtige huizen te verhuren of liever te verkoopen. Gij denkt misschien dat dit overdrijving is maar het geschiedt inderdaad veel meer dan gij weet. —

Lijden de omstandigheden er toe dat gij uwe dochter op eene fabriek moet plaatsn, denk dan aan het volgende:

1° Gij moet eene fabriek kiezen waar onschuld noch godsdienst in het minste te lijden hebben.

2° Gij moet uw dochter inprenten, dat wil zeggen aanhoudend herhalen, dat zij verplicht is zoodra zij kwaad ziet of hoort, zulks oogenblikkelijk aan haar moeder te vertellen. Deze zal dan daarover met den patroon spreken ofwel het aan haar geestelijke mededeelen.

3° Gij moet zelf een waakzaam oog houden. Tracht daarom overal inlichtingen in te winnen om op de hoogte te blijven van doen en laten. Bespeurt gij kwaad, neem dan uw kind aanstands weg.

4° Gij moet zorgen, dat uw dochter intusschen het naaien, breien, stoppen, mazen, en dergelijke dingen niet vergeet. Indien zij daarin niet bedre-

ven
late
sch
bek
5
zorg
jare
bed
niet
maa
haa
D
mo
zoo
wat
ving
ven
oog
ven
vlieg
red
neer
voor
Wa
wor
gere
In
waa
nog
dan

ven is, dan moet de moeder het haar leeren of laten leeren. Verzuim geen gelegenheid haar tusschentijds zooveel mogelijk in de huishouding te bekwamen.

5°. Indien gij het eenigszins gedaan kunt krijgen, zorg dan dat uw dochter altijd toch een of twee jaren in een goeden dienst komt, om wat meer bedreven te worden in het huishouden. Dit is niet enkel goed voor haar vorming en gezondheid, maar 't is daarenboven het beste erfdeel wat gij haar geven kunt.

Dat is, zoo hoor ik u zeggen, allemaal heel mooi en aardig, doch het werk is tegenwoordig zóó slap, dat men al erg blij is wanneer men maar wat heeft en men moet zodoende wel door de vingers kijken wil men niet van honger sterven. Maar, beste vriend, stel u nu eens een oogenblik voor dat, terwijl uw kind op uw bovenkamertje ligt te slapen, uw huis in brand vliegt. Gij zult dan zeker eerst uw tafelen stoelen redden of wel uw geit uit den stal halen. O neen! Ik zie al hoe gij den trap opstormt om voor alles uw lieve kleine te redden. Goed zoo! Want mocht alles ook een prooi der vlammen worden, uw leven lang hebt gij den troost, uw kind gered te hebben.

Indien gij uw dochter op eene fabriek plaatst, waar haar onschuld in gevaar is, handelt gij dan nog niet veel dommer, of liever veel schuldiger dan wanneer gij uw kind in het vuur liet om-

komen? Voor een paar stuivers offert gij haar beste goed, haar onsterfelijke ziel op; redt gij deze daarentegen van een wissen ondergang, weet dan dat God u nooit verlaten zal.

§ 13.

Het zakgeld.

Het geld dat stom is
Maakt recht wat krom
En slim wat dom is!

Kleeft er aan het geld veel kwaad, het heeft toch ook zijne goede zijde. Vandaar dat wij eens spreken zullen over het zakgeld, het eerste wat uw kinderen in handen valt.

Vóór alles is het noodzakelijk uw kinderen van jongs af de *waarde van het geld* te leeren kennen. Die kinderen toch, welke nooit of nimmer een dubbeltje in de vingers krijgen, komen er zoo licht toe om hier of daar wat weg te nemen, te ontvreemden. Hoe dikwerf daarenboven ziet men dat kinderen van gierige ouders het weinige, wat deze hun nalaten, in luttel dagen op maken?

Geef daarom uw kind van tijd tot tijd, bijvoorbeeld des Zondags, eene kleinigheid voor den spaarpot, waarmede het dan onder uw goedkeuring het een of ander kan koopen.

Aldus zult gij de eerste gedachte van *sparen*

en *spaarzaamheid* opwekken, iets waarmede gij niet vroeg genoeg beginnen kunt.

Vergeet evenwel niet uw kinderen er op te wijzen, hoe zij uit het weinige wat ze hebben van tijd tot tijd toch eenige centen aan den arme moeten geven. Immers de verplichting tot het uitdeelen van aalmoezen is niet enkel voor den rijke geschreven.

Duld nooit dat uw zonen of dochters hungeld aan beuzelarijen en prullen zoek brengen of wel het aan zoet goed versnoepen.

Het spreekt van zelf dat een werkman aan zijn kinderen, zoolang deze nog ter school gaan, niet *veel* zakgeld geven moet. Het minste toch is voldoende.

De zaak wordt intusschen geheel anders, zoodra uw zonen beginnen te verdienen. Men moet er dikwerf meê lachen, hoe die heeren zich dan al dadelijk inbeelden op zóó of zóóveel *recht te hebben* om des Zondags uit te gaan!

Erkent gij dat recht, dan opent gij uw kind den kortsten weg naar de herberg en haalt u zelf heel wat verantwoording op den hals. Vóór de 18 jaar de kroeg te bezoeken is voor de jongens niet toe te staan.

Ouders! zijt voorzichtig!

Wanneer uw jongen op den betaaldag thuis komt, laat hem dan het *volle* loon afgeven, eene zaak, waarop gij van den beginne af nauwkeurig moet letten. Heeft hij goed opgepast geef hem dan zooveel als voor zijn leeftijd past. Prent hem

in dat geld niet te verdrinken, niet te verdobbelen, er niet mede te wedden, maar er naar stand en ouderdom slechts zóóveel van te gebruiken als strikt noodig is en het overige ter zijde te leggen voor den spaarpot, want weet:

Wat heeft geleerd de jonge man,
Dat hangt hem al zijn leven an.

§ 14.

Iets over Huwelijksgift en Erfenis.

Kinderen geven zegen, en elke jongen brengt duizend gulden meê! Zoolang dat volkje intusschen klein is, wordt de werkman van dien zegen al heel weinig gewaar. Beginnen evenwel de kinderen, de één voor en de ander na, wat te verdienen, dan wordt de toestand van het gezin spoedig geheel anders. Dikwerf zelfs is het inkomen zeer aanzienlijk. In dat geval wordt er goed geleefd en aan geen toekomst gedacht; de jongens houden Maandag en de vader gelooft zich rijk genoeg om eenvoudig niet meer uit werken te gaan.

Als er iets in de wereld verkeerd is dan is het juist dit. Of is de luiheid, het *niets* doen thans niet even goed als vroeger het voorportaal der kroeg, de eerste stap tot de ruzie in huis, het oorkussen des duivels? Hebt gij in die dagen waarlijk overvloed, wel vriend! leg die guldens op zij, spaar dat geld voor den ouden dag. Gij

weet nooit hoe het u zelf nog eens van pas zal zijn. Is dit daarentegen niet het geval dan zullen uw kinderen er u toch steeds dankbaar voor zijn, indien gij hun na uw dood wat nalaat.

Spaar wat gij over hebt en zeg niet: »als ik oud ben zullen mijn kinders mij den kost wel geven,» want ook dāt kan wel eens tegenvallen. Eene moeder onderhoudt gemakkelijker haar zeven kinderen dan zeven kinderen hun ééne moeder. Zie zelfs maar eens hoe het gaat. Uw jongens en dochters worden groot, ze krijgen kennis of trekken de deur uit, geld zenden zij u zoo goed als niets en gij blijft, hebt gij niet in tijds gespaard, broodeloos achter. Ziedaar de geschiedenis van den dag.

Wilt gij uw kind bij zijn huwelijk iets mede geven, zonder u zelf te benadeelen, luister dan naar den volgenden raad: Wij nemen aan, dat gij bedreven genoeg zijt om uw eigen gezin te onderhouden, zoodat gij, wanneer uw kinderen beginnen te verdienen, een vrij goed inkomen hebt. Leg nu van dat geld, wat uw jongen wekelijks als loon thuis brengt, eene kleinigheid in een spaarpot (en later in de spaarbank); gij krijgt aldus meer geld in huis voor de grootere onkosten van het gezin en spaart tevens voor uw zoon een kleine uitzet tegen zijn huwelijk. Zie maar eens op het lijstje achter in dit boekje geplaatst, dan zult gij verwonderd zijn hoe spoedig zulk eene kleine wekelijksche besparing oploopt.

Hierbij komt nog dat die kleine spaarkas voor uw kind een bijzondere prikkel is tot vlijt en spaarzaamheid. Heb geen nood dat uw zoon er van daag of morgen van door zal gaan of op karwei naar den vreemde uittrekken; het spaarboekje zal hem best terughouden.

Gij kunt daarenboven dat geld inhouden, wanneer uw zoon of dochter een huwelijk wil sluiten tegen uw zin.

Past uw kind goed op dan geeft ge hem de geheele som als uitzet mede, zodoende zal de jongen gebaat zijn en gij zult u zelf niet hebben benadeeld. Is er buitendien door u zelf nog meer opgespaard, zoo raden wij u dit tijdens uw leven niet af te geven.

Daar was eens een oude vader, die in zijn goede jaren eenige spaarpenningen had weten over te leggen. Zijn zoons wisten dit en stelden hem daarom voor hun dat geld uit te keeren, dan toch zouden zij hem op denzelfden voet onderhouden. De vader echter dacht er anders over en toonde nog volstrekt geen liefhebberij om zich uit te kleeden voordat hij ging slapen.

Onder het venster zijner kamer woonde destijds eene zwaluw; nauwelijks echter had zij haar nest gebouwd of een musch oordeelde het goed, die plaats voor zich te nemen en de zwaluwen te verjagen. Zoodra de musch jongen had, nam de vader het nest, plaatste het in een kooitje, hing dit eerst aan het raam en later in de

kamer zelf. Het was alleraardigst zoo trouw als de ouden hun jongen verzorgden! Toen deze laatste nu groot genoeg waren om zich alleen te voeden, ving de vader de oude musschen en zette ze in de kooi, terwijl hij de kleintjes los liet en ze ruimschoots eten voorzette. Aan de twee ouden daarentegen gaf hij niets, zoodat deze natuurlijk honger kregen en vreeslijk om wat voedsel tjlpten; geen der jongen evenwel dacht er aan hun iets te geven. Den volgenden dag nu legde de grijsaard volop brood op de tralies der kooi, waarin de oude musschen zaten en nam het eten der jongen weg. Begeerig vielen deze laatste nu op het voedsel aan, zij grepen wat ze konden, ja zij pikten zelfs de ouden wanneer ook deze wat wilden nemen.

Ziet, zeide toen de vader, ik heb daar weêr gehoord, dat men zich nooit moet uitkleeden voordat men voor goed gaat slapen.

Hij behield have en goed tot zijn dood en had dus zeker geen reden om het zich te berouwen.

TWEEDE AFDEELING.

DE ZORG VOOR DE OPVOEDING.

§ 15.

Het huisgezin een bloementuin.

Gij zijt zeker wel eens in de gelegenheid geweest den bloementuin van dezen of genen rijken heer te bewonderen.

Wat een schat deed zich daar voor u op! Een heerlijke aanleg, fijn onderhouden paden, frisch groen, welriekende bloemen, het een al mooier dan het andere! Gij zaagt er met veel kunst gevormde boomen, pyramiden, vruchtboomen in allerlei richting geleid, randen langs de houtperken, en ik weet al niet wat meer; het schoonste van alles evenwel lag daarin, dat alle boomen en struiken vol hingen met vruchten en bloemen. Onwillekeurig dacht gij toen aan vele tuinen, die alles behalve zoo netjes waren.

Gij behoeft er voorzeker niet lang over na te denken waarom het daar zoo geheel in orde was. Immers het schoone van dien prachtigen hof is voor alles aan de groote kunde van den ervaren tuinman te danken; hij plant en zaait, hij sproeit en geeft zijn bevelen, zijn oog waakt altijd, terwijl in die andere tuinen ongeoeffende handen het werk verrichten moeten. Geen wonder derhalve, dat de uitslag zoo verschillend is!

Vergelijk nu de familie, het huisgezin eens met zulk een bloementuin. De kinderen zijn de bloemen en boomen; naardat er nu een min of meer ervaren, een luie of een vlijtige tuinman is, krijgt gij een schoonen tuin met frissche bloemen of een zoodanige waar niets groeit als onkruid.

Als vader zijt ge in uw bloementuin de tuinman en uwe vrouw de tuinvrouw. Gij moet te samen voor de jonge plantjes zorgen, ze aanbinden, snoeien, gieten enz. enz. De werkelijke tuinman

heeft
aan,
wijze
de l
hen
terer
met

V
oogs
ook
dat
tijds
M
den
1
zich
het
van
geb
zeg
deu
Voo
kun

heeft voor dat alles gereedschappen noodig; wel-
aan, wij zullen ook u eenige dusdanige geven, en
wijzen u op deze vier, namelijk: op de *tong*, om
de kinderen te onderrichten, — op het *oog* om
hen te bewaken, op de *handen* om hen te verbe-
teren, — op uwe geheele *persoonlijkheid* om hun
met goed voorbeeld voor te gaan.

§ 16.

De tong ter onderrichting.

Wilt gij weldoen, leer een kind
Uit de korrels spruiten de aren.
Zooals eens uw korrels waren,
Wordt het brood dat ge er uit wint.

Vele gewassen willen, indien men een goeden
oogst verlangt, zeer vroeg gezaaid worden. Zoo
ook het hart van het kind; het is een zaadveld,
dat vroegtijdig bezaaid moet worden, wil het in
tijds goed opschieten.

Moet nu vooreerst de moeder haar handen uit
den mouw steken, ook de vader doe zijn best.

1°. Zorgt dan, ouders, dat de *gedachte aan God*
zich in het hart van uw kind vastwordele. Leert
het van God, den almachtigen Vader, den Koning
van hemel en aarde, van Jezus Christus, Zijn één-
geboren Zoon, voor ons aan het Kruis gestorven,
zegt het hoe hatelijk de zonde is, hoe schoon de
deugd, wat een vreugde in den hemel ons wacht.
Voordat het kind de letters kent, moet het reeds
kunnen lezen in het schoone boek der schepping,

Wat een schat deed zich daar voor u op! Een heerlijke aanleg, sijn onderhouden paden, frisch groen, welriekende bloemen, het een al mooier dan het andere! Gij zaagt er met veel kunst gevormde boomen, pyramiden, vruchtboomen in allerlei richting geleid, randen langs de houtperken, en ik weet al niet wat meer; het schoonste van alles evenwel lag daarin, dat alle boomen en struiken vol hingen met vruchten en bloemen. Onwillekeurig dacht gij toen aan vele tuinen, die alles behalve zoo netjes waren.

Gij behoeft er voorzeker niet lang over na te denken waarom het dàar zoo geheel in orde was. Immers het schoone van dien prachtigen hof is voor alles aan de groote kunde van den ervaren tuinman te danken; hij plant en zaait, hij sproeit en geeft zijn bevelen, zijn oog waakt altijd, terwijl in die andere tuinen ongeoeffende handen het werk verrichten moeten. Geen wonder derhalve, dat de uitslag zoo verschillend is!

Vergelijk nu de familie, het huisgezin eens met zulk een bloementuin. De kinderen zijn de bloemen en boomen; naardat er nu een min of meer ervaren, een luie of een vlijtige tuinman is, krijgt gij een schoonen tuin met frissche bloemen of een zoodanige waar niets groeit als onkruid.

Als vader zijt ge in uw bloementuin de tuinman en uwe vrouw de tuinvrouw. Gij moet te samen voor de jonge plantjes zorgen, ze aanbinden, snoeien, gieten enz. enz. De werkelijke tuinman

heeft
aan,
wijze
de k
hen
teren
met

V
oogs
ook
dat
tijds
M
den
1
zich
het
van
geb
zeg
deu
Voo
kur

heeft voor dat alles gereedschappen noodig; wel-
aan, wij zullen ook u eenige dusdanige geven, en
wijzen u op deze vier, namelijk: op de *tong*, om
de kinderen te onderrichten, — op het *oog* om
hen te bewaken, op de *handen* om hen te verbe-
teren, — op uwe geheele *persoonlijkheid* om hun
met goed voorbeeld voor te gaan.

§ 16.

De tong ter onderrichting.

Wilt gij weldoen, leer een kind
Uit de korrels spruiten de aren.
Zooals eens uw korrels waren,
Wordt het brood dat ge er uit wint.

Vele gewassen willen, indien men een goeden
oogst verlangt, zeer vroeg gezaaid worden. Zoo
ook het hart van het kind; het is een zaadveld,
dat vroegtijdig bezaaid moet worden, wil het in
tijds goed opschieten.

Moet nu vooreerst de moeder haar handen uit
den mouw steken, ook de vader doe zijn best.

1°. Zorgt dan, ouders, dat de *gedachte aan God*
zich in het hart van uw kind vastwordele. Leert
het van God, den almachtigen Vader, den Koning
van hemel en aarde, van Jezus Christus, Zijn één-
geboren Zoon, voor ons aan het Kruis gestorven,
zegt het hoe hatelijk de zonde is, hoe schoon de
deugd, wat een vreugde in den hemel ons wacht.
Voordat het kind de letters kent, moet het reeds
kunnen lezen in het schoone boek der schepping,

moet het bewondering koesteren voor de sterren des hemels en de bloemen des velds, voor alles wat God in Zijn oneindige liefde heeft geschapen. Hebt gij en uwe vrouw aldus den grondslag gelegd, dan is het de plicht van den zielzorger den weg verder te banen. Vergeet evenwel niet den priester altijd ter zijde te staan, hem te helpen. Laat uw kinderen den Catechismus, de leering bezoeken *zonder ooit over te slaan*, waakt dat zij de vragen goed leeren, verklaart hun de opkomende moeilijkheden naar uw beste krachten.

2°. Leidt de kleinen, die God u gaf, op tot *godsvrucht*. Vouw de handjes van jongs af tot gebed, bidt met hen des morgens, des avonds, vóór en na het eten. Is eens de liefde tot bidden in die teedere harten geplant, dan zal zij toch altijd weêr boven komen, mocht uw kind op later leeftijd het verkeerde pad eens inslaan. Het denkt dan zoo licht aan dat zalige tehuis, en de herinnering alleen aan die eerste gebeden op den schoot der moeder zijn dikwerf voldoende om zich te bekeeren, een beter leven te beginnen.

Het is zeer aan te bevelen, het kind, voordat het tot de jaren van verstand gekomen is, van tijd tot tijd eens mede te nemen ter kerke, natuurlijk op voorwaarde, dat het de godsdienst-oefening niet store. Immers indien de kinderen van jongs af getuigen zijn van de heerlijke feesten van onzen godsdienst, dan gaat er dat diep in, door oog en oor; zij komen thuis in de plechtig-

hede
die
ware
3°
te h
zijn
tege
mee
Z
de s
enz.
op
hoe
mo
mij
war
groe
zwa
wor
get
M
gen
zwa
voo
we
v
zor
plic
der
ten

heden van het kerkelijke jaar en behouden later
 die gewoonte als van zelf, daar zij hun als het
 ware eene behoefte geworden is.

3°. *Hart en geest* behooren gelijken schreden
 te houden. Daarom moet het u niet onverschillg
 zijn of uw kind ter schole gaat, ja of neen. In-
 tegendeel gij moet al uw best doen om den
 meester in zijn moeielijk werk ter zijde te staan.

Zendt dus uw kinderen intijds en geregeld naar
 de school. Koopt hun wat zij van boeken, papier
 enz. noodig hebben. Stelt u van hun schoolwerk
 op de hoogte, en vraagt eens aan den onderwijzer
 hoe zij oppassen en of zij vorderen. Misschien
 moet gij wel zeggen: »Och! wanneer mijn ouders
 mij geregeld naar school hadden gezonden, dan
 ware er wellicht heel wat anders uit mij ge-
 groeid." Welnu, wilt gij dan door uw ellendige
 zwakheid of onvergefelijke slordigheid de schuld
 worden, dat uw kinderen later hetzelfde van u
 getuigen?

Menig vader is daarenboven nog onverstandig
 genoeg de onderwijzers in het oog van zijn kind
 zwart te maken, met hen te lachen en de school
 voor te stellen als een noodzakelijk kwaad, zonder
 welke men er desnoods ook wel komen zal!

Worden de kinderen grooter, dan is dubbele
 zorg voor de trouwe vervulling der godsdienst-
 plichten gebiedend noodzakelijk. Laat uwe tong
 derhalve geen rust, gebruikt haar voortdurend
 ten nutte van uw kind.

Belast uwe vrouw als moeder zich meer in het bijzonder met de meisjes, zorg gij dan ook op uw manier voor de jongens. Intusschen moogt gij als vader uwe dochter natuurlijk niet vergeten of haar achterstellen.

Maakt uwe kinderen opmerkzaam op de treurige gevolgen, welke het jeugdige leven na zich sleept, schetst hen hoe gelukkig zij zijn, die deugdzzaam en godvreezend hier op aarde hun dagen slijten.

Toont hun de klippen, die zij te vermijden, de gevaren die zij hebben te duchten, de gelegenheid welke vermeden moeten worden. Waarschuwt hen voor traagheid en niets-doen, voor verkwisting, ijdele pronkzucht, dronkenschap en onkuischheid. Roemt in het bijzijn uwer kleinen nooit op de kwajongensstreken uwer jeugdige dagen. Hoeveel ouders toch doen zulks zonder nadenken en verliezen daardoor veel achting en liefde! Vader klaagt over moeder en onderhoudt zijn kinderen over de verkeerde hoedanigheden zijner vrouw en de ondeugden van haar familie. Moeder doet hetzelfde van vader en de slotsom is, dat de kleinen minder houden van dezen dan van gene of omgekeerd.

Ouders! Prent uw kinderen toch in, dat zij geboren zijn uit eene brave, oppassende familie. De adel legt plichten op, is een spreekwoord bij den geringen man evenzeer van kracht, vergeet dat niet.

Indien er inderdaad fouten of groote gebreken zijn, waarvan de kinderen later niet onkundig

zullen
de olie
schaft

He
voor
Juist
en li
baren
zijn
Gi
bare
Zi
dat
nien
die
len.
bij
E
De
wic
mo
het
bij

zullen blijven, in 's hemels naam! maar werpt de olie dan niet te vroeg in het vuur. De tijd schaft raad.

§ 17.

Het oog als wachter.

Van bloemen weet een kind niet af,
De fraaiste kleur bergt vaak venijn,
En 't gif, dat lokt door fraaien schijn,
Hielp menig argelooze in 't graf.

Het kind is bij uitstek aan vele gevaren, zoo voor de ziel als voor het lichaam blootgesteld. Juist daarom heeft God het in Zijne goedheid en liefde een bewaarengel gegeven, een onzichtbaren vriend, die onverdroten, dag en nacht, op zijn post blijft waken.

Gij evenwel zijt als vader verplicht de zichtbare beschermers uwer kinderen te zijn.

Zie eens hier, hoe dit kind geschonden is, hoe dat kreupel gaat? Aan wien de schuld? Aan niemand anders dan aan die zorgelooze ouders, die hun kleinen maar laten loopen waar ze willen. Het is aan hen te wijten, dat die jongen bij het ruwe spel zijn arm of been gebroken heeft.

En zie eens daar, dien grafheuvel! Arm meisje! De moeder was weêr op straat, zij liet haar wicht alleen, het speelde met vuur en 't moest levend verbranden. Deze knaap valt in het water, gene uit een boom, velen verdrinken bij het zwemmen, duizend ongelukken! En hoe-

Belast uwe vrouw als moeder zich meer in het bijzonder met de meisjes, zorg gij dan ook op uw manier voor de jongens. Intusschen moogt gij als vader uwe dochter natuurlijk niet vergeten of haar achterstellen.

Maakt uwe kinderen opmerkzaam op de treurige gevolgen, welke het jeugdige leven na zich sleept, schetst hen hoe gelukkig zij zijn, die deugdzaam en godvreezend hier op aarde hun dagen slijten.

Toont hun de klippen, die zij te vermijden, de gevaren die zij hebben te duchten, de gelegenheid welke vermeden moeten worden. Waarschuwt hen voor traagheid en niets-doen, voor verkwisting, ijdele pronkzucht, dronkenschap en onkuischheid. Roemt in het bijzijn uwer kleinen nooit op de kwajongensstreken uwer jeugdige dagen. Hoeveel ouders, toch doen zulks zonder nadenken en verliezen daardoor veel achting en liefde! Vader klaagt over moeder en onderhoudt zijn kinderen over de verkeerde hoedanigheden zijner vrouw en de ondeugden van haar familie. Moeder doet hetzelfde van vader en de slotsom is, dat de kleinen minder houden van dezen dan van gene of omgekeerd.

Ouders! Prent uw kinderen toch in, dat zij geboren zijn uit eene brave, oppassende familie. De adel legt plichten op, is een spreekwoord bij den geringen man evenzeer van kracht, vergeet dat niet.

Indien er inderdaad fouten of groote gebreken zijn, waarvan de kinderen later niet onkundig

zullen
de o
scha

H
voor
Juis
en l
bar
zijn
G
bar
Z
dat
nie
die
len
bij
I
De
wie
mo
het
bij

zullen blijven, in 's hemels naam! maar werpt de olie dan niet te vroeg in het vuur. De tijd schaft raad.

§ 17.

Het oog als wachter.

Van bloemen weet een kind niet af,
De fraaiste kleur bergt vaak venijn,
En 't gif, dat lokt door fraaiën schijn,
Hielp menig argelooze in 't graf.

Het kind is bij uitstek aan vele gevaren, zoo voor de ziel als voor het lichaam blootgesteld. Juist daarom heeft God het in Zijne goedheid en liefde een bewaarengel gegeven, een onzichtbaren vriend, die onverdroten, dag en nacht, op zijn post blijft waken.

Gij evenwel zijt als vader verplicht de zichtbare beschermers uwer kinderen te zijn.

Zie eens hier, hoe dit kind geschonden is, hoe dat kreupel gaat? Aan wien de schuld? Aan niemand anders dan aan die zorgelooze ouders, die hun kleinen maar laten loopen waar ze willen. Het is aan hen te wijten, dat die jongen bij het ruwe spel zijn arm of been gebroken heeft.

En zie eens daar, dien grafheuvel! Arm meisje! De moeder was weêr op straat, zij liet haar wicht alleen, het speelde met vuur en 't moest levend verbranden. Deze knaap valt in het water, gene uit een boom, velen verdrinken bij het zwemmen, duizend ongelukken! En hoe-

vele hadden voorkomen kunnen worden, wanneer anders hun plicht naar behooren hadden vervuld.

De ouders zijn gehouden nauwkeurig te letten *op het spel der kinderen*. Dat kleên goed, wat zoo gaarne met hamers, tangen en messen speelt, wordt gewoonlijk een vechters-volkje.

Laat uw kinderen nimmer toch dieren plagen of sarren. Waartoe ook dat gepassioneerd uithalen van vogelnesten, en het vangen van nachtegalen? Niet slechts zijn zulke dingen strafbaar, doch zij leiden er daarenboven toe om aan het geheele karakter iets ruws te geven.

Hetzelfde geldt van het appelen stelen, het beschadigen der veldvruchten, 't afplukken van andermans bloemen, het vernielen van het gras en der jonge heesters in de openbare parken en wandelingen.

De ouders moeten toezien *of en hoe* hun kinderen *hun godsdienstige plichten nakomen*.

Zij moeten zich in de kerk passend gedragen; dat staan en hangen tegen de achterste kolommen of half in en half buiten de deur is zeer oneerbiedig.

Stelt u zelf op de hoogte of uwe groote jongens Zondags naar de diensten gaan, hoe zij zich in kerk gedragen, volgt hen van tijd tot tijd eens; niet alleen moogt gij dat doen, maar gij zijt er toe gehouden uit liefde voor uw zoon.

's Avonds behooren de kinderen bijtijds thuis

te zijn; de grooten, die naar de herberg gaan, evengoed als de anderen. De kroeg immers is volstrekt nog niet numero een, het *te huis* gaat voor alles.

De ouders *waken voor de onschuld* hunner zonen, hunner dochters. Gelijk de bevelhebber eener belegerde stad aan alle zijden voor gevaar beducht is, zoo ook kan men op dit punt de kinderen nooit genoeg vertrouwen. De ouders zijn derhalve in het bijzonder verplicht, aan hun kinderen, zoodra zij de jaren des onderscheids bereikt hebben, een afzonderlijke slaapkamer te geven. Kan dit niet geschieden, dan blijve met alle zorg gewaakt, opdat de kinderen niet geërgerd worden.

Kinderen van verschillende geslachten mogen niet in dezelfde kamer slapen, laat staan in hetzelfde bed. Het is raadzaam aan elk een eigen bed te geven. Gedenkt toch wel dat er geschreven is: »En leid ons niet in bekoring!» Indien het onmogelijk is de kinderen te scheiden, duldt dan niet dat zij 's morgens geruimen tijd wakker liggen.

Houdt alle slechte prenten, zedeloze beeldjes en platen uit uw huis en zegt niet: »mijn kind begrijpt dat toch niet» Och! Dat kind hoort en ziet reeds zooveel, het vat het wel niet, maar ouders, weet ook dat, zoodra het zulks eens verstaat, de zonde dikwerf reeds vast in het hart geworteld is.

Ziet toe in welke kringen uw kinderen komen,

want er zijn er velen onder de menschen slecht genoeg om de kleinste onder de kleinen te bederven.

Gaat uw zoon of dochter naar eene fabriek, dan weet gij met wat zorg gij moet waken en altijd waken. Daar immers zijn het niet slechts de gelijken, maar dikwerf ook hooger gestelden, zooals opzichters en anderen, die vergeten wat het zeggen wil: »wee hem, die ergernis geeft.”

Hebt gij huwbare dochters, neemt dan geen kostgangers bij u in huis.

Het verkeer is en blijft een groot gevaar. Duldt een vader, dat zijn dochter bij nacht en ontijde met een vrijer loopt, dan komt op hem de verantwoordelijkheid van al die zonden, welke uit de naaste gelegenheid voortvloeien. Brengt zijne dochter schande over zijn gezin, hij kloppe dan op zijne borst en zegge: »dat is mijne schuld, ja mijn eigen overgroote schuld!”

§ 18.

De hand een tuchtmiddel.

Als een vreemdling doolt het kind;
Slechts mijn hand, tot steun bereid,
Is zijn draad door 't labyrinth.
Wandlen zal 't naar ik het leid.

Het kind weet nu eens niet goed te onderscheiden tusschen goed en kwaad; het weet niet waarom het dit doen mag en dat niet, ja het heeft menigwerf zelfs eene zekere neiging, eene

voorliefde tot wat niet geschieden mag, tot zonde. Daarom moeten de ouders al hun zorgen besteden om het op den goeden weg te brengen, en hierin zal vooral de vader voorgaan. Wij onderscheiden hierbij een drievoudigen werkkring: het bevelen, het beloven en het bestraffen.

§ 19.

Gij moet als vader weten te bevelen.

Gewen uw kinderen van jongs af uw bevelen op de letter te volgen. Dit nu kan slechts dan geschieden, wanneer

1° *Wat gij beveelt u ernst is;* geef derhalve geen bevel uit gekheid of uit scherts. Het kind moet weten dat tegenspreken niet te pas komt, dat het op 't eerste woord, op de eerste wenk zonder talmen moet gehoorzamen. Toont vader zich zwak, laat hij zich door tranen of een boos gezicht bewegen, dan vervalt hij in vleierij, belooft allerhande dingen en maakt zijn kind ten slotte nog koppiger dan het reeds is. Het spreekt van zelf dat er aldus aan gehoorzamen niet meer valt te denken.

2° *Uw bevel moet zijn kort en bondig.* Al die verklaringen, die uitleg waarom dit en waarom dat verzwakken eensdeels het ouderlijk gezag, terwijl zij daarenboven van den anderen kant het kind geheel in de war brengen. Een paar korte woorden volstaan.

3° *Gij moet bevelen meer door woorden dan door*

dadën. Zoo neme men, als een kind een mes in de hand heeft, dit niet zelf weg maar gebiede het veeleer dat voorwerp ter zijde te leggen.

4° *Beveel nooit te veel in eens.* Te veel gaat het begrip van den kleine te boven.

5° *Uw bevel moet altijd zijn op den toon der liefde.* Zoodra het kind inziet dat de vader uit liefde handelt en om zijn eigen best wil, zal het veel ge-reeder gehoorzamen. Wordt het bevel daaren-teen gegeven op een harden, strengen toon, vloeit het voort uit zelfzucht, grill of willekeur, dan zal het kind slechts gehoorzamen uit angst en vrees. Het zal die boeien afschudden zoodra mogelijk; het zal zijn vader verwenschen, ja dik-werf helaas! komt hij er toe den dood over hem af te roepen.

Het eenvoudigste middel om het kind te doen begrijpen, dat eenig en alleen de liefde van elk bevel de drijfveer is, ligt in het goed en ver-standig weten te beloonen.

§ 20.

Gij moet als vader weten te beloonen.

Ten zijnen tijde een goed woordje werkt uit-stekend op het kinderlijk hart. Past uw knaap goed op, zeg hem dan eens dat gij tevreden zijt, dat hij u zooveel genoegen doet. Geef hem een geschenk waar dit pas heeft. Och! die kleinig-heden zijn zulk een machtige drijfveer ten goede.

Wacht u intusschen voor overdrijving. Beloont gij te dikwerf en te veel dan wordt er veeleer gehoorzaamd om de belooning dan om de zaak zelve, en het jeugdig gemoed voedt allicht hoogmoed of eerezucht, het leert vleien of begint te huichelen.

Weest altijd onpartijdig, hetzij gij straft hetzij gij beloont

Immers gij moogt het eene kind bij het andere niet voortrekken, allen hebben gelijke aanspraak op uwe liefde. Of kan die kleine het helpen, dat hij minder begaafd is dan zijn broêr? Is het hem te wijten dat zijn zusjes van nature lieftalliger zijn dan hij?

Het achtergestelde kind ziet met jaloersheid op zijn vertroetelde broêrtjes neêr; de nijd ontkiemt, list en wrok schieten wortel.

Het is al even erg wanneer vader en moeder in hun liefde verdeeld zijn en er een de lieveling is van vader en een ander van moeder. De kinderlijke liefde wordt dan letterlijk begraven en haat en tweedracht tusschen de kinderen van hetzelfde gezin gestrooid.

§ 21.

Gij moet als vader weten te straffen.

Hoort men tegenwoordig overal klagen over de ongehoorzaamheid der kinderen, dan ligt de schuld daarvan hoofdzakelijk in de ouders zelf,

daar zij in hun dwaze liefde maar niet letten willen op het woord der H. Schrift: »Die zijn zoon lief heeft, hij spare de roede niet.»

Een jonge boom moet, wil hij goede vrucht voortbrengen, van tijd tot tijd gesnoeid worden of behoorlijk aangebonden. Zoo ook zal de hand des vaders het kind insnoeien, dat heet: het bestraffen waar zulks noodig is.

Laat men aan de booze begeerlijkheden in het kinderlijk gemoed vrij spel, dan zal het spoedig door de hartstochten worden opgezweept, er de slaaf van worden. Hier dus moet de tuchtroede gelden gelijk het mes van den tuinman.

Deze laatste gaat evenwel niet als een dulle man te werk, maar handelt met een zekere berekening; als hij snijdt en inkort weet hij wel degelijk waarom; hij volgt vaste regelen. Doe ook gij aldus, en houd het volgende wel voor oogen.

1o. Met *straf dreigen en ze niet geven*, is altijd verkeerd. Het kind lacht u dan nog uit op den koop toe.

2o. Men *bestrafte het kind volgens zijn karakter*. Is het kind zachtzinnig, zoo volstaat eene kleine berisping, de ontzegging van een genoeg, van een zeer geliefde spijs. Ruwheid zou hier zelfs slechte gevolgen hebben. Is het kind koppig, dan moet dat kopje met takt gebogen worden; let niet te veel op al de kunsten die het in zijn koppigheid vertoonen zal; gaat het op den grond

ligg
maa
te
trag
tig
In
in
in
het
wor
3
stra
kor
wo
is,
get
hee
1
zoo
kor
hij
Do
eer
Ze
ov
ee
So
mi
va

liggen, het zal van zelf wel weêr opstaan zoodra het maar ziet met al die grappen toch niet verder te komen; houd vol en gij zult overwinnen. De trage knaap moet werken. Is uw jongen eerzuchtig en hoogmoedig, tracht hem dan te beschamen. In het laatst geval kan men den knaap wel eens in het bijzijn van anderen straffen, ofschoon dit in het algemeen wordt afgeraden, dewijl daardoor het karakter van het kind zeer licht onderdrukt wordt.

3o. *Straf nooit in drift.* Menig vader kan niet straffen voordat hij boos is en dritig. Maar dan komt er ook een vloed van scheld- en schimpwoorden voor den dag dat het meer dan erg is, de stok wordt daarbij natuurlijk niet vergeten en het kind half lam geslagen. Zoo iets heet dan straffen!

Een oude wijsgeer raadde Keizer Augustus om zoodra hij den toorn in zijn gemoed voelde op komen, niets te zeggen en niets te doen voordat hij de letters van het alphabet had opgezegd. — Doet aldus; zeg eerst het A. B. C. op of neem een glas water.

4o. *De straf moet tegen het misdrijf opwegen.* Ze moeten in elkaar passen; voor een kleine overtreding geve de vader een kleine straf, voor een erge kwajongensstreek ook een erge straf. Soms gebeurt het, als de knaap het een of ander misdaan heeft, wat nog niet zoo erg is, dat de vader op hem aanvalt als een getergde leeuw,

terwijl hij bij veel grooter vergrijp dikwerf niet eens straf krijgt.

De straf moet ook niet te slap, te gering zijn. Vandaar dat de kinderen menigmaal zoo weinig geven om de bestraffing der moeder.

Het kind moet de roede voelen. Dat zal niet hinderen, mits men het daar slaat, waar het geen direkt kwaad kan.

5°. Men *straffe alleen uit liefde, nooit uit wraak*. Trekt de vader altijd een donker, zuur gezicht en is hij dadelijk gereed om te slaan en te ranselen, laat hem dan maar niet meer op kinderlijke liefde rekenen.

Het kind toch moet voelen, dat de hand des vaders met weêrzin naar de roede grijpt. Is de straf toegediend en heeft de knaap zich verbeterd, dan moet ook alles vergeten zijn, en het kind u weder even lief zijn als ooit te voren. Het is hoogst verkeerd zijn kind na de bestraffing te vleien of erg aan te halen; immers de kleine zal dan allicht denken, dat de vader berouw heeft of wel dat hij het weer zoekt goed te maken.

6°. *De straf zij onpartijdig*. Hier geldt hetzelfde als wat wij van de belooning reeds gezegd hebben.

Een enkel woord ten behoeve der *stiefkinderen*. Vader en moeder, weet gij wel hoe wreed gij zijt, indien gij op die arme kleinen uw eigen huwlijksstandjes, twist en ongeluk verhaalt? Bij uw trouwen hebt gij beloofd voor de kinderen van het eerste huwelijk te zorgen, breekt

gij u
zwaai

7°.

eens

moes

de v

beur

dan

kind

H

de

of

Dat

jon

ook

te

wo

eer

der

wa

dr

lo

er

ge

de

te

n

la

d

gij uw woord, dan zal 's hemels straf u treffen, zwaar en zeker.

7°. De ouders *moeten het bij het bestraffen samen eens zijn*. Neemt, als de vader het kind straft, de moeder het in bescherming, dan schiet er van de ware ouderliefde niet veel meer over. Gebeurt het dat zij het over de straf niet eens zijn, dan moeten ze dat samen uitvechten, doch het kind moet er niets van merken.

Hetzelfde onverstand doet zich voor, ingeval de onderwijzer het noodig heeft geoordeeld dit of dat kind een klap om zijn ooren te geven. Dat mag nu wel niet, doch terwijl de vader zijn jongen bijna doodranselt, is zulks den meester ook wel te vergeven. 't Is liefhebberij om dan te hooren wat er van zoo iets een leven gemaakt wordt; men kijft en scheldt, 't is een leven als een oordeel, men loopt naar den Inspecteur, naar den dokter, den Burgemeester en ik weet al niet waar. De ondeugende jongen is dan in een, twee, drie een heilige!

En het gevolg van dat alles? Uw zoon gelooft zich een ware held, omdat hij door koppig en onverzettelijk te zijn, den onderwijzer heeft gedwarsboomd; vooral nu dezen is aangezegd, den lieven engel in 't vervolg niet meer te na te komen. Gij hebt uw pijlen op dien boozen man afgeschoten en zult al spoedig gevoelen, hoe zij langzamerhand allen op u terugvallen. Uw zoon kon den meester baas, weldra speelt hij het u evenzeer.

Een verstandig vader zal daarom den onderwijzer tegenover zijn kinderen steeds gelijk geven. En komt het al eens voor, dat de straf onverdiend was (hoe dikwerf?) zeg dan: »het deert u niets, reken dit maar voor de zoovele gevallen, waarin gij wel degelijk straf verdiend hadt en ze niet hebt gekregen.»

§ 22.

Het goede voorbeeld.

Leeringen wekken
Maar voorbeelden trekken.

Hebt gij u ooit laten photographeeren, dan weet gij hoe uw portret door de werking van het licht op een klein plaatje te voorschijn komt. Welnu, als vader hebt gij veel weg van een photograaf; immers door uw goed voorbeeld behoort gij uw eigen beeld in het hart van uw kind te prenten.

De kinderen vormen zich naar hetgeen zij met hun oogen waarnemen. Wordt het gesproken woord, zoo hier of daar opgevangen, meestal nog al vlug vergeten, het staat geheel anders met wat men ziet; dit blijft ons in den regel bij.

„Het voorbeeld klemmt en dringt meer aan
Dan wet of leering heeft gedaan.”

Wij herinneren ons de volgende fabel: De kreeften werden op een goeden dag door de andere dieren bespot, omdat zij niet voor- maar

achteruit loopen. De oudsten onder hun het geplaag moede, besloten eindelijk hun kinderen dan maar een andere manier van loopen te leeren aannemen, zoodat men tengevolge van dat besluit weldra zien kon hoe een oude kreeft zich heël nauwgezet met haar zoontje in de nieuwe methode oefende. De kleine marcheerde inderdaad voorwaarts, terwijl de moeder achterwaarts ging. Zodoende kwamen zij al verder en verder van elkander, ja het werd eindelijk zoo dwaas dat het jonge dier van zelf aan moeder vroeg, om toch maar weder even als vroeger op zijn ouds te samen achterwaarts te mogen loopen, gelijk sinds dien dan ook in de familie der kreeften gebruik is gebleven.

Met de menschen nu is het juist hetzelfde: woorden wekken maar voorbeelden trekken. De invloed van het voorbeeld der ouders is bij de kinderen zooveel grooter nog, daar moeder en vader bij hen als van zelf zoozeer in aanzien staan, dat de eerbied hen verbiedt hun handelingen af te keuren, ja zij komen er eindelijk toe al wat hun ouders doen, na te volgen, hetzij goed of slecht.

Het menschelijk hart is daarenboven meer geneigd tot het kwade dan tot het goede, zoodat als de ouders een slecht voorbeeld geven, dit bij de kinderen al heel gemakkelijk navolging vinden zal.

Aan een verdwaalden knaap vroeg men om te weten waar hij thuis behoorde, hoe zijn vader

heette. Het antwoord luidde kortweg: »Satan.» En uwe moeder, hoe heet deze dan? op welke vraag al evenzoo »Satan» volgde.

Hoe nu kwam dit kind tot dat antwoord? Wel: niets eenvoudiger dan dat. Immers de jongen was thuis dagelijks getuige van den twist zijner ouders, van hun vechten, schelden en schimpen, bij welke gelegenheden het woord »Satan» een grooten rol speelde. Vandaar dat de knaap niet beter wist, of vader en moeder luisterden beiden naar den liefelijken naam van »Satan».

Hoe dikwerf hooren wij kleine kinderen vloeken of gemeene woorden zeggen. Zij hebben dit gewis niet uit zichzelf, maar leeren het van hun dronken vader. Stelt u nu voor, dat zulk een plichtvergetend man zijn zoon eens goede lessen voorhoudt, dan begrijpt gij toch wel, dat de jongen zeggen zal: »wel vader, dat doet gij zelf immers ook niet!»

Toen er nu eens een vader, die de gewoonte van drinken had, een van zijn jongens vermaande om toch niet zulke slechte taal te spreken, daar God alles zag en hoorde, antwoordde de knaap vlugweg: »wel, vader, dat spijt mij, want dan zal God gisteren ook wel gezien hebben, hoe ergerlijk dronken gij waart.»

Wilt gij derhalve van uw kind een braven christen maken, zorg dan vooral, zelf een goed voorbeeld te geven, evengelijk onze goddelijke Verlosser, die ook eerst werkte en pas daarna leeraarde.

Geeft een goed voorbeeld in het nauwgezet vervullen uwer godsdienstplichten; zijt braaf en spaarzaam; drinkt niet. Woont uw vader of uw moeder bij u in, geeft hem of haar dan de eereplaats, en behandelt uw ouders zooals gij op uw ouden dag behandeld zoudt willen worden. Uw kinderen zullen getuigen zijn van de liefde en den eerbied, welke gij aan uw bejaarde moeder betoont, en zoo zal dat vierde gebod »Eert uw vader en uwe moeder» hen als het ware in merg en been dringen, en zij zullen het van zelf opvolgen al de dagen huns levens.

DERDE HOOFDSTUK.

DE PLICHTEN JEGENS DE OVERHEID.

§ 23.

Jegens de Geestelijke Overheid.

*Vrees den Heer uit geheel uw ziel
en houd zijne dienaren in eere.*

In de Kerk van Christus is de geestelijke overheid wat de lichamelijke vader is in het huisgezin. Gelijk deze de verwekker is van het lichamelijk leven en op hem de taak rust zijn kinderen op te voeden en groot te brengen, zoo is de geestelijke overheid de moeder van het geestelijk leven harer geestelijke kinderen, de Christenen.

Daarom is men aan die geestelijke vaders hetzelfde verschuldigd als aan zijn lichamelijke ouders: Eer, liefde en gehoorzaamheid.

I.

Wij moeten de geestelijken eeren.

Reeds de titel »Eerwaarde», waarmede men de geestelijken in het algemeen toespreekt, bewijst, hoe zij door eene bijzondere eerbiedwaardigheid van de leeken onderscheiden worden.

Waar zich derhalve de gelegenheid voordoet, moet gij uwen zielzorger door woord en daad eeren. Dult dus nooit, dat hij of de andere geestelijken bespot worden of beschimpt, en wacht u vooral daaraan ooit meê te doen.

De bedienaren van den godsdienst zijn in onze dagen toch reeds aan smaad genoeg onderhevig, vooral van de zijde van hen, die het geloof hebben overboord geworpen!

Middelertwijl kan menig geestelijke zeggen: Heer bewaar mij voor mijn vrienden, want voor mijn vijanden zal ik zelf wel zorgen. Immers die voorkomende vrienden zijn dikwerf de eerste om wat zij in een leek als menschelijke zwakheden zouden opnemen bij een geestelijke aanstonds te betitelen als grove fouten en veel meer nog!

De grond van dit en zooveel soortgelijk kwaad ligt in de trotschheid, in den hoogmoed, welke den mensch is ingeboren. Deze ondeugd dult

niemand boven zich, en kan zij de ketenen der gehoorzaamheid niet verbreken, dan zoekt zij zich als het ware te wreken door van de overheid kwaad te spreken. De lasteraars wagen zich niet gaarne aan de wereldlijke overheid, daar zij best weten dat ze dan wel eens met de Strafwet zouden kunnen kennis maken, maar de geestelijken! Die kan men bespotten zooveel men wil!

Zij die zelf een slecht geweten hebben zoeken het in slaap te sussen door bij hooger geplaatste personen fouten en gebreken te ontdekken. Zij bekijken dan het doen en laten der geestelijkheid liefst met den scherpsten bril, dien ze maar vinden kunnen, en het stokpaardje wordt: »de geestelijken, wat? die deugen zelf niet!»

Bij andere standen besluit men niet van een op allen. Wanneer bijvoorbeeld een koopman bedrog pleegt, dan zal men daarom nog niet alle kooplieden voor bedriegers uitmaken. Bij de geestelijken echter is het geheel anders. Zoodra men er op duizend ook maar één vindt die een klein beetje twijfelachtig is, dan heet het aanstonds: »o ja! Zoo zijn ze allen!»

Neemt de wereld het met zich zelf zoo nauw niet, zij wordt, zoodra er een geestelijke in het spel is, streng voor drie. Het minste vlekje zet honderd stemmen in beweging, om nu nog maar niet te spreken van de pers en van al die couranten, juist op dergelijke nieuwtjes belust.

Onder de twaalf Apostelen was er wel een Judas. Hoe licht kan er dan op zoovele geestelijken niet één zijn waarop iets te zeggen valt.

Kortom, de geestelijken zijn en blijven menschen en daarom dus even goed aan dwaling blootgesteld als wij, wat ons echter niet ontheft van de verplichting hen te eeren naar hun stand.

II.

Wij moeten de geestelijken lief hebben.

Op den regel onzer eeuw: »het geld regeert de wereld,” maken de geestelijken in het algemeen eene uitzondering. Zij leven zeer eenvoudig en zijn tevreden, wanneer ze met het weinige wat zij hebben rondkomen; zij geven daarenboven aan de armen en noodlijdenden, en zijn altijd klaar waar slechts goed te doen is, ja hun weldadigheid kost menigmaal meer ontbering dan men zoo wel denken zou.

Ook zij hadden in de wereld een schitterende loopbaan kunnen vinden, hun aanleg en talenten zouden hun recht op hooge staatsbetrekkingen met flinke bezoldiging hebben gegeven, maar ~~neen~~ — zij zochten rijkdom noch eer, want hooger lag hun doel; hun streven was zielen te winnen voor den hemel, rijkdom en eer te vinden bij God.

De ijverige zielzorger gaat rond dag en nacht met de lamp des geloofs om zielen te zoeken,

zielen te redden. Waar hij optreedt is hij als de barmhartige Samaritaan, de wonden heeland en verplegend den zieke tot hij weder geheel hersteld is.

Ga nu eens bij u zelf na, wat zijt gij al niet aan uw geestelijken vader verschuldigd? Stond niet zijne zegenende hand u bij in de eerste oogenblikken uws levens? Leerde hij u niet de grondbeginselen van den godsdienst? Is hij in nood en droefheid niet uw trooster en helper?

En wanneer allen u in het laatste oogenblik uws levens verlaten zullen, dan zal hij u nog een trouwe vriend zijn; hij zal u ook dan niet vergeten en u sterken in dat uur.

Zoudt gij hem voor die opoffering en goedheid dan geen dank en liefde betoonen?

III.

Wij moeten den geestelijken gehoorzamen.

De geestelijken zijn aangesteld om te waken over uw geestelijke belangen. Wanneer een ieder, die zijn verstand gebruikt, aan den geneesheer van zijn lichaam gehoorzaamt, hoeveel meer moet men het dan doen aan den arts zijner ziel. De zielzorgers hebben bij God een zware verantwoording af te leggen voor de hun toevertrouwde zielen; wordt daarom niet toornig wanneer zij berispen, vermanen, ja soms straffend optreden. Tracht veeleer door volgzzaamheid en

door te gehoorzamen hun taak wat te verge-makkelijken.

Geeft gij aan den zaadkorrel, door hen gestrooid, den rechten grond niet, dan zullen *zij* wel niet oogsten, maar ook *gij* gaat zonder iets huiswaarts en staat daarenboven nog altijd voor de latere verantwoording.

§ 24.

De plichten jegens de wereldsche Overheid.

„Geeft den Keizer wat des Keizers is.”

Gelijk eertijds de Fariseën tot Christus kwamen en al huichelend hem vroegen of het geoorloofd was aan den Keizer den cijnspenning te betalen, zoo zijn er ook thans nog velen, die stelselmatig alle achting voor de wereldlijke overheid trachten te onderdrukken.

Het altaar is het fundament van den troon. Wanneer men er op let hoe sedert eeuwen in alle landen wordt samengezworen tegen de Kerk en haar gezach ondermijnd, dan kan men zich niet verwonderen, dat ook de tronen der koningen en vorsten beginnen te wankelen. De overheid immers ontleent haar macht van God, daar God alleen te beschikken heeft over leven en dood, have en goed. Vandaar dat men den regeerenden Koning steeds genoemd heeft: »Koning bij de gratie Gods.”

Overheid moet er zijn; zonder haar geen orde,

noch rust, ja niets dan willekeur en overmoed van den sterkste. Is die overheid derhalve uit God, en is de welvaart der maatschappij haar doel en haar streven, dan rusten op ons, onderdanen, als van zelf ook eenige verplichtingen.

10. Wij zijn dientengevolge verplicht de wereldlijke overheid te achten, haar trouw te zijn, haar te gehoorzamen.

Koestert men achting voor de overheid dan past het niet haar steeds te bedillen, verwijten haar toe te voegen, kwaad van haar te spreken. Is men der overheid trouw en gehoorzaam dan wachte men zich voor verzet en opstand.

Verzet wordt gepleegd, wanneer men zich tegen de bevelen der overheid opwerpt, zich in de weer stelt tegen hen, die tot de uitvoering der wetten geroepen zijn.

Opstand is nooit of nimmer geoorloofd.

Dit nu zegt niet dat het volk geen recht heeft zich op wettelijke wijze tegen geweld of onrecht te beschermen, integendeel men mag zijn burgerlijke rechten doen gelden, soms zelfs is men daartoe verplicht.

In onze dagen vertoont zich, helaas! vooral bij den werkenden stand, een zeker streven om door geweld de bestaande rechtsorde omver te stooten, ja sommigen deinzen niet terug voor de verschrikkelijkste gruweldaden, voor moord en vernieling. Reeds op vele plaatsen hebben de Nihilisten, Anarchisten en Socialisten hun kracht be-

proefd om eens te weten hoe sterk zij waren en wat ze zouden vermogen. Deze mannen nu noemen zich de vrienden des volks, zij beloven gouden bergen, maar wee hen! die geloof slaan aan die lage vleierij, vertrouwen stellen in die schoone woorden. »Vrijheid!» zoo heet het; »Vrijheid voor het bedrogen volk!» Dat alles klinkt schoon maar men vergete toch niet dat juist die schreeuwers steeds de eersten geweest zijn om die gulden vrijheid met voeten te treden.

2°. Wij zijn verplicht aan de wereldlijke overheid de wettig gestelde belastingen te betalen. Het is duidelijk, dat de Staat voor zijn onderhoud veel geld noodig heeft. Immers de ambtenaren moeten betaald worden en het leger onderhouden. Het is noodig spoorwegen te leggen en kanalen te graven; straten worden geplaveid en bruggen over de rivieren geslagen. Vandaar dat er belasting geheven wordt tot bekostiging van dat alles.

Nu heeft de man der belasting gewoonlijk een ijzeren hand; zoedat hij zich niet ontziet de verschuldigde gelden te nemen, wanneer gij ze weigert te betalen. Het zal daarom verstandig zijn in tijds het verschuldigde te voldoen.

Het kan geen kwaad hier ter loops even over het smokkelen te spreken. Vooral de grensbewoners zijn op dit stuk zeer sterk. Dit smokkelen nu is een onrecht zoowel voor den staat als voor den smokkelaar, te meer daar deze laatste zich voor een

kleinigheid aan zeer zware straffen waagt. Wordt het smokkelen een ambacht, dan weet men niet waar het einde wezen zal. Verwildering en misdrijf, ja doodslag soms zijn het gevolg van zulk een lichtzinnig ondernomen werk.

3° Wij zijn verplicht der overheid in gevaar hulp te verleen.

Niet slechts de soldaat is verplicht voor zijn vaderland goed en bloed veil te hebben, maar ook ieder burger, wie hij zij, moet in tijd van nood tot elk offer bereid zijn.

Verraad is en blijft een der schandelijkste misdrijven.

§ 25.

Een paar gewichtige artikelen uit onze Wet.

Art. 29 Burgerlijk Wetboek. »De aangiften van geboorten zullen binnen drie dagen na de bevalling moeten worden gedaan aan den plaatselijken ambtenaar van den burgerlijken stand, en in tegenwoordigheid van twee getuigen.

Die ambtenaar zal daarvan dadelijk eene akte opmaken.

Hij is bevoegd om te vorderen dat het kind aan hem worde vertoond."

Art. 30. »De aangifte der geboorte van een kind zal door den vader moeten worden gedaan, of, bij gebreke van dien, door de geneesheeren, heelmeeesters, vroedmeesters, vroedvrouwen of andere personen, welke bij de bevalling zijn tegenwoordig

geweest, en wanneer de moeder buiten hare woning bevallen is, zal de aangifte moeten geschieden door den persoon ten wiens huize zij bevallen is."

Art. 33. »Die een pas geboren kind gevonden heeft, is gehouden daarvan aangifte te doen aan den ambtenaar van den burgerlijken stand der plaats, alwaar hetzelfde is ontdekt; mitsgaders de kleederen en andere goederen aan te duiden en te vertoonen, welke nevens het kind mogten zijn gevonden, en eindelijk op te geven alle de omstandigheden opzigtelijk den tijd wanneer, en de plaats waar het kind ontdekt is."

Art 50. »De akten van overlijden zullen worden opgemaakt door den ambtenaar van den burgerlijken stand der plaats, alwaar de persoon overleden is, en op de verklaring van twee getuigen."

De tijd dezer laatste aangifte is niet bepaald, doch het is raadzaam deze formaliteit zoodra mogelijk te volbrengen.

TWEEDE DEEL.

HET MIJNWERKERS-KOMPAS

OF

UW EIGEN SCHAT.

I^{ste} KAPITTEL.

De tevredenheid.

§ 26.

De waarde der tevredenheid.

„'t Is groote kunst: tevreden zijn,
'Tevreden schijnen is maar schijn,
'Tevreden worden groot geluk,
'Tevreden blijven 't meesterstuk.”

Lodewijk XI, Koning van Frankrijk, vroeg eens aan een keukenjongen: »hoeveel loon verdient gij?”

»Kost en kleeding, Sire!”

»En niets meer?”

»O neen, luidde het antwoord, of hebt gij soms meer?”

Gelukkig wie zooveel levenswijsheid heeft als deze jongen, die tevreden met zijn dagelijksch brood zijn staat niet eens met een koning ruilen wil.

Den tevredene is alles goed, hij zoekt zijn geluk

in zich zelf. Wie het daar buiten zoekt, vindt het nimmer.

Maar laat mij u ter loops eens een korte anecdote vertellen van zekeren koopman in muilezels, Marcino genaamd. Deze dan was ter markt geweest en had daar zes muilezels gekocht: zegge zes stuks. Marcino had ze goed geteld, hij wist het zeker. Doch zie wat er gebeurt. Bij zijn thuiskomst kon hij, hij mocht tellen hoe hij wilde, maar niet verder komen dan op vijf, zegge vijf muilezels. Hij was radeloos, vloekte en tierde, immers hij had er toch zes gekocht. Zijn brave vrouw die hem aan de deur opwachtte, wist waarlijk niet wat te doen om haar man te bedaren. Eindelijk gelukte het haar manlief te beduiden dat hij huiswaarts gereden was en dat hij zelf derhalve nog zat op den zesden!

Hoeveel menschen zoeken heinde en verre naar geluk en vrede, terwijl zij eigenlijk zelf zitten op wat ze zoeken. Het is steeds de oude, treurige geschiedenis, dat de meesten onder ons zich meer bekommeren om het lot van anderen dan om hun eigen ik en dan ook daarom altijd met schele oogen op hun naaste neerzien. »Waarom moet ik, zoo hoort men klagen, bij slechten kost en weinig geld hard werken van den morgen tot den avond, mij zelf ellendig kleeden en armoedig wonen, terwijl de grooten heerlijk eten, en in hun prachtige kamers op zachte kussens rusten?» Wij zullen het u zeggen, waarde vriend; luister slechts.

§ 27.

Waarom verscheidene standen?

„Wanneer de kater vleugels had,
 Geen muschje vloog meer in de lucht;
 Had ieder waar zijn hart naar zucht,
 Wie was er, die nog iets bezat?”

Niet een ieder kan heer zijn! Twee vergelijkingen zullen U dat duidelijk maken.

De pijpen van het orgel zijn niet allen even lang en even dik. Men behoeft zelf geen organist te zijn om te begrijpen dat, ware het zóó, van het geheele spel niets zou terecht komen. Immers juist in die ongelijkheid der pijpen zit de verscheidenheid der tonen, en in het samenwerken dier verschillende klanken de harmonie van het orgelspel.

Zoo berust op de verscheidenheid der standen het eenparig samentreffen der menschelijke maatschappij. Wie derhalve met zijn stand niet tevreden is en de hem opgelegde taak niet vervult, grijpt noodzakelijk in het algemeen welvaren der menschheid in.

Een meer bekend voorbeeld biedt ons ons eigen lichaam met zijn onderscheidene ledematen, waarvan elk heeft zijn vaste bestemming en daartoe ook geheel en al is ingericht.

Waarom ziet men met het oog en niet met de hand? Waarom werkt de werkman met zijn hand en niet met het oog? Waarom is het been sterker gebouwd dan de arm?

Gij kunt U zelf op al die vragen gemakkelijk beantwoorden. Geheel ons lichaam toch is in zijn inrichting dienstig tot zijn doel en 't is daarom dat God het zóó gewild heeft en niet anders.

Zoo ook de standen. Wij zijn de ledematen van een groot lichaam, de menschelijke maatschappij, waarin tot het algemeen welzijn ieder lid noodzakelijk zijn plaats inneemt, zijn eigen werkring heeft.

Een blik in het dagelijksche leven overtuigt U al aanstonds van deze waarheid.

Wij hebben bijvoorbeeld tot onze voeding behoefte aan brood, maar hoe komt gij aan dat brood? Eerst moet de landbouwer den akker bebouwen, zaaien en oogsten. Daar er voor den landbouwer verschillende gereedschappen gebruikt worden, zoo dienen er ook onderscheidene werklieden te zijn om deze te vervaardigen. Het graan zal vervolgens gedorscht moeten worden, gemalen en gebakken. De een is knecht, de andere molenaar, een derde bakker. Behalve die voeding moeten wij ons ook kleeden. Duizenden zijn er dagelijks bezig die stoffen te maken, voordat zij zelfs bij den kleermaker in den winkel zijn! Zoo gaat het door: alle ambachten passen in elkan- der, gelijk de raderen zich vatten in een horloge. Er behoeft ook maar één van die radertjes stuk te zijn om het geheele werk te doen stilstaan.

Akkoord, zoo hoor ik U zeggen, toegegeven zelfs dat die verscheidenheid van stand noodig is maar

waarom viel dan het slechte lot op mijn nummer?
Waarom ben ik niet rijk geworden inplaats van
een armen stumpert te zijn zooals thans?

Ziehier:

1° Het is Gods wil. Hij deelt Zijn gaven naar
zijn goetvinden, Hij is de Heer der menschen en
niet hun knecht.

2° Wat God doet is welgedaan en komt den
menschen ten beste. Hij heeft U dezen toestand
aangewezen om daarin het meesterstuk uwer
eeuwige zaligheid te bewerken.

3° Wenschten allen wat gij wenscht, dan zoude
het hier al spoedig eene babylonische verwarring
worden, waarin een ieder zou bevelen en natuurlijk
niemand gehoorzamen.

4° Maar gij draagt daarenboven misschien zelf
nog wel wat schuld van uw ongeluk. Gaat uw
vrienden en kennissen eens na, en gij vindt er
onder hen zonder twijfel die er zich door vlijt en
vooral door spaarzaamheid hebben opgewerkt.
Wat zij vermochten, kondet ook gij. Deedt gij het
niet dan rest U alleen Uw lot met geduld en
onderwerping te dragen.

§ 28.

Iedere stand heeft zijn eigen last.

„Iedere stand heeft zijn gemak,
Maar ook zijn eigen lastig pak!”

Wie jaloersch op zijn naaste neêr ziet, ziet ge-
woonlijk slechts rozen en telt de doornen niet.

Maar het is niet alles goud wat er blinkt. Dit spreekwoord raakt alle standen ook de voor- naamste, waar naar 's menschen begrip de hoorn van overvloed ten volle is geledigd.

O! ware het u eens gègeven een oog te slaan in zoo menig prachtig kasteel of paleis, gij zoudt verbaasd staan van de tranen daar gestort. Rijkdom en aanzien toch zijn niet het meest geschikt om kommer en lijden van den drempel des huizes verwijderd te houden.

Wel hebt gij als werkman voortdurend het doen en laten van den fabrikant, uw heer, vóór u, en denkt gij bij u zelve hoe goed hij het heeft en hoe hij niet behoeft te arbeiden, maar — meent gij dan inderdaad dat zij, die alleen met het hoofd werken, geheel op rozen slapen?

Indien gij slechts eens voor ééne enkele week de zorgen van dien fabrikant op u nemen kondt, hoe spoedig zoudt gij zien dat het u gaan zoude als David, die de gewone wapenrusting van Saul wilde aantrekken, doch ze zelfs onmogelijk op zijn schouder dragen kon. O! wat zoudt gij God danken zoodra gij uw alledaagsch werkpak weêr mocht aantrekken en u op nieuw aan uw gewonen arbeid begeben.

Doch letten wij ook eens op de lagere standen. Stel dat gij gezond zijt naar ziel en lichaam en desniettegenstaande toch ontevreden. Gelieve ons nu eens te volgen door de stad: wij gaan naar het gasthuis, ziekenhuis of hoe gij het noemen

wilt. Wat ziet gij? Lammen, kreupelen, zieken van elk slag en alle soort: niets wat u tegenlacht, niets wat gij kunt benijden. Zoudt gij nu met een dezer ongelukkigen van lot willen verwisselen? Of gaat gij liever nog naar andere huizen: welnu volg ons naar dat groote huis daar ginds: het is een krankzinnigen-gesticht. Gij wordt ontsteld en door schrik bevangen zoodra gij binnentreedt. Welaan dan, dank den goeden God, dat Hij u en de uwen voor zulk kwaad heeft behoed.

Zie vervolgens eens rond onder uw gelijken, de werklieden, de arbeiders — hoeveleu zijn er die u elken dag benijden?

Het staat intusschen vast dat wie aan eene werkelijke of ingebeeelde ziekte lijdt, er zich zelven altijd het slechtste aan toe gelooft en steeds bereid wordt bevonden, om iets anders zij het ook erger, te verdragen, mits hij van het eerste verlost worde

Ter staving hiervan de volgende legende:

Toen Christus nog op aarde rondwandelde, ontmoette hij een lamme, klagend en weenend over zijn ongeluk. Gij kunt, zoo zeide hem de Verlosser, geholpen worden mits gij uw kwaal tegen een ander wilt inruilen. De lamme verkoos toen blind te zijn in plaats van lam. Eenigen tijd later beklagde hij zich op nieuw en meende dat het hem beter ware doofstom te zijn. Ook nu voldeed de goddelijke Verlosser aan zijn ver-

langen. Het duurde evenwel niet lang of onze arme doofstomme kwam weder tot den Zalig-maker, hem door teekenen vol schaamte vragende om de teruggave van het lamme been. Trekken wij uit deze geschiedenis de eenvoudige les: Steeds tevreden te zijn met wat God ons goed denkt.

§ 29.

Arbeid en Loon.

De arbeider is zijn loon waard.

Een zekere smid nam zich voor, voortaan geen geld meer aan zijn klanten te vragen maar de betaling geheel en al aan hun vrijgevigheid over te laten. Dezen nu scheen dit best te bevallen want allen betaalden met een eenvoudig »dank u wel”. De smid dit bemerkende legde daarop een vette kat voor in zijn werkplaats vastgebonden en zoo dikwerf deze of gene hem verliet met het nietsgevende »dank u wel” zeide hij: »poes, da’s voor jou”. De kat verhongerde natuurlijk en de smid besloot dan ook het maar weer bij het oude te houden gelijk de andere ambachtslieden, dat is om voor zijn afgeleverd werk het hem toekomende loon te vragen.

Wij maken ons niet ongerust, waarde vrienden, dat gij zóó handelen zult. Neen; immers de werkmán is zijn loon waard. Werkt gij goed dan zult gij dit ook zeker ontvangen.

Nu gebeurt het dat men sommige werklieden aan-

houdend hoort klagen over hun patroons, over hun gering loon, over boete, bestraffing enz. Dikwerf ja zal de werkman recht hebben, maar hoe dikwerf heeft hij dit niet, en dan komt er nog bij, dat zijn klachten eeuwig en altijd overdreven zijn.

Het spreekt van zelf, dat ieder werkgever verplicht is ten opzichte van zijn volk recht en billijkheid in acht te nemen, maar evenzoo dat het hem onmogelijk is altoos recht te vinden en billijk wat zoo voorkomt aan Jan, Piet of Klaas. Vooreerst toch is een elk in zijn eigen zaken een slecht rechter, en ten tweede past het u niet om, waar ook maar het minst te kort komt, aanstonds ontevreden te zijn en van onrecht te spreken. Niets is op dit aardische volmaakt en menigmaal zijn de kleinste dingen oorzaak dat eenig nadeel u onwillekeurig treft. Weet dan: na regen komt zonneshijn.

Gelooft gij u intusschen ernstig benadeeld of in uw rechten te kort gedaan, tracht dan met uw patroon persoonlijk te spreken, zoo gij voor 't minst met de chefs of den meesterknecht niet in het reine kunt komen. Zijt bij die gelegenheid op uw hoede om bescheiden te zijn en bedaard; stel het geval voor juist zoo als het is en vooral overdrijf niet want niets maakt een zoo slechten indruk als dat eeuwige bijvoegen of vergrooten. Handelt gij zóó, dan zult gij in de meeste gevallen uw doel best bereiken.

Het loon van hen, die op de fabrieken werken

staat in vergelijking met de andere standen evenredig nog altijd goed. Immers men vergete niet hoe een dusdanige van den eersten dag af zijn loon krijgt, terwijl bij ambachten altijd toch twee of drie jaar gewerkt moet worden alvorens de leerling iets noemenswaardigs genieten zal.

De geletterde stand, zooals de doctoren, advocaten, enz., moet jaren lang studeeren, en een hoop geld daarvoor uitgeven. ja zóóveel, dat het bij elkaâr gelegd al een heel aardig kapitaaltje kon uitmaken. Deze heeren nu zijn altijd over de twintig voordat zij een duitje verdienen om hun geplunderde kas weer wat te stoppen.

Men kan natuurlijk meer loon verwachten naarmate men meer moeite, tijd en geld voor de aanleering van zijn vak of ambacht heeft ten offer gebracht. Ware toch een goed melkgevende koe voor niets te krijgen, hoe dwaas zou hij zijn die haar voor geld ging koopen!

Nu is het een feit dat menig knap ambachtsman zich in deze dagen vergenoegen moet met evenveel loon, ja dikwerf nog met minder, dan de werkman op de fabrieken verdient. Hoe menig beambte moet den geheelen dag hard werken leven naar zijn stand, zijn kinderen een goede opvoeding geven en dat alles zonder hoop op de toekomst. O! hoe menig dusdanige zou blijde zijn zoo hij evenveel verdiende als wat die vader met zijn groote jongens en dochters op den betaaldag uit de fabriek mede brengt!

En dan het land volk ! Zie eens dien kleinen boer : hij heeft een paar bundertjes land, ter waarde van zooveel, wat hij met paard of os bebouwen moet, *dat is* werken in het zweet zijns aanschijns van zonsop- tot zonsondergang. En wat verdient hij ? Hij is en blijft een arme drommel die van een karig stuk brood leven moet en toch vroolijk blijft en wel te moê mits hij maar niet achteruitboert.

II^{de} K A P I T T E L.

Arbeidzaamheid en vlijt.

§ 30.

Blauwe Maandag.

»Blauwe Maandag» is een oude uitdrukking van Vastenavond, daar op dien dag voor het begin der Vaste de kerken in 't blauw (violet) versierd werden. Oorspronkelijk werd deze dag alleen gevierd door die handwerkslieden, welke des Zondags hadden moeten werken. Langzamerhand werd elke Maandag in de Vaste een feestdag en eindelijk werd het geheele jaar door blauwe Maandag gehouden. Ziedaar weêr een voorbeeld hoe de kerkelijke feesten dikwerf misbruikt worden.

Was blauw hier de kleur der boete, thans is het het uithangbord der grootste losbandigheid geworden. Zoo vonden wij eens, toen wij op zulk een dag een wandeling maakten, naast den weg een man liggen die allen schijn had van zijn roes uit te slapen. Onze vriend zal zoowat veertig jaar

geweest zijn, terwijl zijn opgezet gezicht en roode neus genoegzaam zeiden, dat deze roes lang niet zijn eerste was.

Uit Christelijke liefde en tevens uit nieuwsgierigheid, schommelde ik den man uit zijn slaap. Na wat brommen en zuchten, op allerlei toon geuit, verstond ik eindelijk de woorden: »Kaarten, twee gulden verloren.» Dat nu was de achtergrond van dit tooneel. Nu moest ik nog weten of het heer getrouwd was, of hij kinderen had en toen kon ik mij het geheele schouwspel dezer huiselijke ellende voor den geest stellen.

De slaap scheen vriendlief inderdaad te hebben verkwikt, hij stond op en wilde ijlings verder gaan.

Ik hield gelijken tred en toen hij bemerkte dat ik gaarne een praatje wilde, ving hij zelf aan met een »goed weêr, vandaag.»

»Ja, maar warm. Dat hebt gij heden op uw werk zeker ook wel ondervonden.»

»Ik heb niet gewerkt.»

»Zoo, heb je dan blauwen maandag gehouden.»

»Och ja! zoo als U het noemen wilt; blauwe maandag of maandag.»

»Nu, ik begrijp dat het bij het maandaghouden past zijn roes uit te slapen.»

»Ja, daarmee heeft U waarlijk geen ongelijk.»

»En dan moet men in de kroeg wat tijdverdrijf hebben; men gaat kaarten en zoo zijt gij dan ook weêr twee gulden armer geworden.»

»Hoe weet U dat?»

»
slaa

»
»
»
»
»
»
»

kin
war

»
»
»
»
»

maa
Twe
twe
dan
kom
gij
der
de
verd
dus

»
»
het
van

»Wel, dat hebt gij zelf mij zoo even in uw slaap gezegd.»

»Hm, hm.»

»Maar hoeveel kinderen hebt gij?»

»Vier.»

»En hoe oud is het oudste?»

»Dat oudste wordt nu twaalf jaar.»

»Dan zal de jonge al spoedig van school gaan?»

»Ja, hoe eêr hoe liever. Ik wenschte dat de kinderen maar gauw aan het verdienen waren, want mijn loon is krap genoeg.»

»En hoeveel verdient gij per dag?»

»Ik, een gulden twintig.»

»Dat maakt aldus zes gulden per week.

»Neen, zeven gulden twintig.»

»Ja, zeer juist wanneer gij zes dagen werkt, maar gij dient er toch de maandag af te trekken. Twee en vijftig maandagen maken in het jaar twee en zestig gulden veertig cent. Daarbij komt dan nog de verteering en het speelgeld, zoo komen wij op f120. Rekenen wij nu verder wat gij verteert op de zondagen en de andere avonden der week, zoo stellen wij wat uwe persoon in de herberg zoek brengt op f180. Gij kondt verdienen f360 en laat aan uw gezin geen f300, dus geen gulden per dag.»

»Dat komt uit.»

»Welnu, waarde vriend, zeg mij nu eens of het u als vader des gezins past te luiëren in plaats van te werken; geld te vermorsen in stede van

te sparen; in plaats van voor uw kinderen te zorgen de helft uwer verdiensten door de keel te jagen en uw familie aan armoede ten prooi te laten?"

»Waarlijk, U heeft niet heel en al ongelijk.»

»Gij erkent derhalve uw fouten, en dit is de eerste stap tot verbetering. Zeg mij nu eens openhartig hoe gij er toch toe komt om zoo dikwerf maandag te houden?"

»Ik zal het U zeggen. Wanneer ik aan het einde der week mijn loon ontvang, dan erger ik mij altijd over mijn domheid, dat ik weêr maandag heb gehouden. Maar zondags drink ik op nieuw een glas bier voor den dorst en dan 's maandags, och! dan heb ik nadorst, ik ben zwak genoeg, en 't is wederom het zelfde leventje.»

»Komaan, blijf nu aanstaande zondag eens uit de kroeg en drink met uw huishouden een paar glazen bier. Gij zult dan den volgenden morgen frisch zijn, ge gaat flink aan uw arbeid en zult eindelijk moeten bekennen: »wat ben ik toch dom geweest. Dat maandag houden is voor goed uit.» "

»Ja mijnheer, U heeft niet geheel en al onrecht!"
Hierop scheidden onze wegen.

H
vall
pro
slav
klar
E
op
fabr
niet
E
ont
dan
de
her
wap
vat
T
stra
noe
Zij
flin

§ 31.

Werkstaking.

„Wee! als de muitzucht in de steden
 Als brandstof, die in stilte broeit,
 Op eens in fellen brand ontgloeit.
 Een 't volk vertrappend wet en zeden,
 Zich zelf, verblind, te helpen meent,
 Door gruwlen, die 't te laat beweent!”

Het fabrieksvolk steekt de hoofden bijeen. Daar vallen groote woorden. Men hoort spreken van proletarier, van de ijzeren wet der loonen, van slavernij, ja zelfs van bloedzuigers enz.: alle klanken tot heden in de fabriek niet gekend.

Het duurt niet lang of 't raadsel is opgelost, op een vroegen morgen toch bij 't openen der fabriek verschijnt geen sterveling; men werkt niet, men houdt strike, werkstaking.

Eenige socialistische onruststokers hebben de ontevreden en bijeen geroepen: immers de zoo-danigen vindt men overal. Intusschen weten zij de andere werklieden bang te maken en dreigen hen met ik weet al niet wat, mochten zij het wagen op een bepaalden dag het werk te hervatten en... de werkstaking is in vollen gang.

Tegen den middag trekt een wilde hoop de straat rond, door hun geschreeuw en getier genoegzaam de kracht van den jenever verkondigend. Zij zijn opgewekt en stoutmoedig. Twee der flinksten worden als afgevaardigden naar den

fabriekant gezonden om hun eisch uit een te zetten, doch te vergeefs: de patroon wil van geen aannemen weten. Zij keeren naar hun vrienden, melden hun wat geschied is en zie: daar gaat het los! De poort der fabriek wordt bestormd; men tiert, rooft en plundert.

Intusschen geen hond zoo woest of er is een band. Per telegraaf worden de troepen ontboden; zij komen en de raddraaiers, die niet laf genoeg waren om het hazenpad te kiezen, bevreuren achter slot en grendel hun dwaas bestaan.

En de brave werklieden? Zij bidden en smeken om werk, maar de fabriekant kan ook hun bede niet verhooren. Immers weken zijn er noodig alvorens de machines hersteld zijn en de zalen weder bruikbaar.

Arm volk! Om de dwaasheid van een dag zijt gij weken lang broodeloos.

III^{de} KAPITTEL. De spaarzaamheid.

§ 32.

Wat is sparen?

„Veel geld verdienen eischt wakkerheid;
Geld goed bewaren schranderheid;
Geld goed besteden wijs beleid.”

Geen stand of hij gaat mank aan het gebrek aan spaarzaamheid. Mocht onze maatschappij

van
goed
gewi
Ma
door
wan
zich
den
De
rig,
ande
punt
goed
Aan
uit a
nam
- M
hem
zegt
te k
en
is sp
Za
een
nood
T
toon
ter
zool
even

van de noodzakelijkheid van het sparen toch eens goed overtuigd zijn: de sociale quaestie ware gewis reeds half opgelost.

Maar wat noemt gij sparen? Men versta hierdoor *niet* zich zelf het noodzakelijke te ontzeggen, want dat is eenvoudig gierigheid, maar *wel* het zich benuttigen van elke gelegenheid om voor den komenden dag wat op zijde te leggen.

De werkman nu is uit den aard der zaak niet gierig, ja hij is zelfs meestal bereid voor het een of andere goed werk iets bij te passen. Hij is op dit punt een heel slechte rekenmeester: iets wat de goede God hem voorzeker niet euvel zal duiden. Aan den anderen kant geeft hij zijn geld dikwerf uit aan allerlei onnutte dingen, waarvoor hier namaals van loon geen sprake zal zijn.

Menig werkman staat verbaasd, spreekt men hem van verkwisten en van sparen. Wel, zoo zegt hij, ik moet voortdurend tobben om rond te komen, wat spreekt gij dus van verkwisten en wat het sparen betreft: waar niets overblijft is sparen een waar kunststuk.

Zacht wat vriend, wij zullen u eens op het een of ander wijzen, waar gij meer uitgeeft dan noodig is en waar derhalve gespaard kan worden.

Toen wij spraken over den uitzet uwer kinderen, toonden wij u reeds, wanneer gij inderdaad iets ter zijde kondet leggen. Dit kon niet geschieden zoolang uw kinderen klein zijn, dat weten wij evengoed als gij, doch of ook dan niets gespaard

kon worden, dat wil zeggen minder uitgegeven, willen wij nog wel eens onderzoeken.

§ 33.

Te goed houden.

Borgen geeft zorgen.

Het is glad verkeerd te verteeren wat nog niet betaald is.

Men loopt naar bakker en kruidenier en haalt er op acht of veertien dagen de noodzakelijke levensmiddelen, hopende de gemaakte schulden tegen dien tijd wel te kunnen afdoen. Doch wie waarborgt u, dat gij goed rekent?

Wordt er iemand der uwen ziek, dan blijft het postje ongedekt en waar eens een scheur is, wordt het gat al langer hoe grooter. Ziedaar de zorgen. Maar ook de winkelier zorgt voor zijn beurs en wie borgt krijgt slecht en duur goed.

»'t kan zijn, zoo hoor ik u tegenwerpen, doch ik sta nu eens in het krijt, en wie zal er mij uit helpen?"

Luister. Ik geef u een middeltje, zeker en afdoende hoe bitter ook.

Leg u eens eenigen tijd, wat men noemt, krom. Gedenk het te doen ter eere Gods en geef eenige weken lang geen halve cent onnuttig uit; drink bier noch jenever en weldra zult ge alles hebben afgedaan en in het bewustzijn, geen sterveling iets schuldig te zijn, een rijke belooning voor uwe opoffering vinden.

Ongelukkiger nog zijn zij die maar al te goed den weg weten naar het pandjeshuis en de bank van leening. 's Maandags morgen wordt het zondagsch goed ingepakt en weg gebracht om het zaterdags tegen hooge rente wêer terug te halen. Dit nu is niet alleen een dure belasting maar het duurt ook gewoonlijk niet lang of men doet niets meer dan 's maandags brengen zonder geld te hebben om het aan het einde der week terug te halen.

§ 34.

Het huishoudenboek.

„Ik heb nog niemand gekend die
behoorlijk boek hield en tevens
niet spaarzaam was.”

Het is een goeden regel de tering te zetten naar de nering. Wanneer gij bijvoorbeeld lange beenen hebt doch een korte deken om u 's nachts te dekken, dan trekt gij wat te lang is behoorlijk naar binnen om ten minste geen kou te lijden. Zoo ook moogt gij niet meer uitgeven dan gij ontvangt. Zie daar nu het nut van een huishoudenboek. Gij kent uw inkomen en weet ook juist wat gij hebt uit te geven.

Zoowel de staat als de gemeente maken jaarlijks wat zij noemen eene begrooting; een staat van de vermoedelijke ontvangsten en uitgaven over het komende jaar. Daarnaar wordt geleefd en op het

einde van het jaar rekening gedaan over wat is uitgegeven en ontvangen.

Werd er nu eens een poging in het werk gesteld om de werklui te overtuigen zulk een begrooting te maken, dan weten wij zeer goed dat er bij de meesten niets van terecht zou komen; daarom zullen wij zoo iets niet vragen, hoe gaarne wij zouden zien, dat men er ten minste eens over dacht en zorgde die becijfering in het begin van het jaar in het hoofd te hebben en er voortdurend aan te denken.

Wat toch geschiedt in de meeste gezinnen? Men leeft van wat inkomt en is heël tevreden als er na de betaling der huur, nog genoeg overblijft om het gekochte te betalen. Het minste wat er bij komt, als het zich aanschaffen van nieuwe kleederen, linnen, wintervoorraad en dergelijke of zoodra er iemand ziek wordt is aanstonds de kas ledig: geen wonder derhalve dat er zooveel armoë geleden wordt! De werkmán, die goed en behoorlijk door de wereld wil komen, moet weten wat hij in den loop van het jaar verdient, welke zijn gewone en buitengewone uitgaven zijn, en hoe hij deze zal bestrijden, anders komt er zelfs van het meest werkzame huishouden niets terecht.

Zien wij dus voor den werkmán af van het opmaken eener begrooting, niet genoegzaam blijven wij hem aanbevelen een huishoudelijk boekje van uitgaven te houden. Het is geenszins het werk

van
hee
der
Wi
zich
haa
kan
loo
ont
voo
(
de
uit
20
enz
we
l
tee
l
ma
zal
do
vel
he
en

ar

van den man cent voor cent op te teekenen; hij heeft daartoe tijd noch gelegenheid, het staat derhalve aan zijn vrouw dat boek te houden. Wie een goede huishoudelijke vrouw heeft, late zich niet aanhoudend om geld manen, maar geve haar in eens het noodzakelijk weekgeld. Die karigheid toch maakt den man boos en liefdeloos, vernedert de vrouw, mismoedigt haar en ontnemt haar elke gelegenheid om in tijds met voordeel haar inkoopen te doen.

Gij hebt dus twee boekjes. In het eene schrijft de man op wat hij ontvangt en tevens wat hij uitgeeft 1° aan zijn vrouw voor de huishouding, 2° aan zichzelf voor zijn uitgaven als zakgeld enz. Hij kan dan zijn geld, al is het nog zoo weinig, altijd overzien.

In het andere houdt de vrouw behoorlijk aantekening van haar gewone uitgaven.

Nu zal men zeggen, dat zulks voor den werkmans onmogelijk is en dat hij het toch niet doen zal. — Het laatste kan zijn, het eerste is onwaar, doch indien het geschiedde zou het er zeker bij vele gezinnen vrij wat beter uitzien dan thans het geval is. Beproeft het eens voor één jaar en gij zult er u wel bij bevinden:

§ 35.

De aankoop der Waren.

Aan elk geldstuk kleeft het zweet van uw arbeid. Wat met moeite verworven is, wordt

niet licht weggeworpen, vandaar dat gij wel doen zult uw penning driemaal te keeren alvorens hem uit te geven. Is eene uitgave op het oogenblik niet noodzakelijk stel haar dan eenige dagen uit en menigmaal zult gij zien dat gij het gewenschte best missen kunt en dat geld aldus bespaart.

Bij het koopen der waren zult gij ondervinden beterkoop terecht te kunnen, indien gij u vooreerst zooveel mogelijk in eens aanschafft en het ten tweede aanstonds betaalt.

Gedenk bij het koopen der kleeding uwer vrouw en dochters, dat eenvoud het kenmerk is van het schoone, dat gij blijft in uw stand, en dat hoogmoed ten val komt.

En uwe kleedij? Gij koopt, hoop ik, toch nimmer van rondragers of aan de Bank van Leening. Wie zou dwaas genoeg zijn om oude kleêren aan te doen, waarvan gij niet weet welk akelig menschenkind die gedragen heeft, of welke zieke daarin gestorven is. De kleeding plant zoo gemakkelijk de besmettelijke ziekte over.

§ 36.

Gebruik en Verbruik.

De werkman, die alle dagen een stuk gebraden vleesch in den pot wil hebben, rekent buiten den waard. En al verdiende hij ook al zooveel, dat deze uitgaaf er nu en dan eens af kon, dan is het nog niet alle dagen vastenavond, en er kan licht een tijd komen, waarop hij zou wenschen

het geld, dat voor onnoodige uitgaven verkwist werd, bespaard te hebben. Menig werkman, die bij het hoofdstuk: »Plezier-uitgaven" zijn geweten eens onderzocht, zou hier en daar nogal uit te vegen vlekken vinden.

Hoeveel glazen bier drinkt gij zoowat 's Zondags en door de week? Daar zullen er wel een paar af kunnen en de centen, die gij anders zoo vrijgevig den waard in de hand speelt, kont gij gemakkelijk besparen.

Hoeveel sigaren rookt gij? Ik geloof, dat gij beter zoudt doen met de oud-Hollandsche manier te volgen en een pijp te rooken.

En dan de borrels! Hoeveel kunnen er daar niet af?

Wat geeft gij al niet uit met kermis en vastenavond? Hoeveel geld wordt er dan niet verspild.

De zoogenaamde pleiziertreinen zijn ook al geen voordeel voor de beurs. De reis, ja, is goedkooper, maar wat wordt er verteerd en welke huizen bezocht.

Gij hebt b. v. tegelijk met uw vriend een jas gekocht; na eenige maanden is de uwe zoo versleten, dat gij er niet meer mede naar de kerk durft gaan; die van uw vriend is nog fonkelnieuw. Hoe komt dit? Doodeenvoudig omdat het er bij u niet opaan kwam ook op werkdagen deftig voor den dag te komen; of wel, gij liet uwe kleeren onopgeborgen in stof en vuilnis in

de kamer liggen, terwijl uw vriend, terstond wanneer hij tehuis komt, zijn jas uittrekt en met zorg in de kast ophangt

Bekend is de geschiedenis van het hoefijzer: omdat het verlies van een spijker niet geteld werd ging het hoefijzer verloren, vervolgens de hoef, toen het paard en eindelijk de ruiter.

Menigeeen draagt zijn kleeren en kousen totdat er bijna geen draad meer aan heel is. Was naald en draad bijtijds door de kleine scheuren getrokken, dan had men eens zoolang met zijn kleeren toegekomen.

Dit geldt ook voor de schoenen. Vele groote uitgaven kunnen bespaard worden, wanneer men op zijn tijd op kleine zaken let.

Ook de witkwast mag niet vergeten worden. Kan men zijn kamer zelf witten, dan heeft men dat alweer verdiend, en.... het gebeurt een keer dikwijler en de zindelijkheid is er ook door gebaat. Dikwijls genoeg is het gebeurd, dat een werkman, die veel te diep in zijn glas gekeken had, ruzie maakte met alles, zelfs met de vliegen op den muur en eindelijk zijne woede koelde op porselein en meubelen. Dan helpt er geen fleschje kitt meer aan om het gebrokene te herstellen, en een groote pot met lijm en menige spijker zouden hier te pas komen.

Is het u eens gebeurd, mijn vriend, plezier te hebben in het stuk slaan van uw eigen huisraad, dan zijt gij nog dommer geweest als die

boerenknecht, welke, om zijn meester te plagen, zich zelve twee dagen vasten had opgelegd. Zijn maag had daarbij niets geleden, gij echter moet slaven en sparen om het moedwillig stuk geslachte door nieuw te vervangen.

§ 37.

Hoe zal men het spaargeld gebruiken?

Het is en blijft af te raden zijn spaarpenningen in de kast te laten liggen; daar immers geeft het niet slechts geen rente maar daarenboven wie zal het beveiligen tegen diefstal of gevaar van brand?

Ook bedenke men zich wel, alvorens aan goede vrienden geld uit te leenen. Hoe dikwerf geschiedt het niet, dat wanneer dan later dat geld wordt teruggevraagd, de oude vriendschap verkeert in bittere vijandschap, zonder nog te spreken over het beetje wat men van het geleende terugziet. Wilt gij uw naaste waarlijk uit christelijke liefde helpen, dan is het meestal veel beter hem de helft van wat hij vraagt ten geschenke te geven, daardoor toch bespaart ge u heel wat verdriet en gij zijt er zeker van voor 't minst de andere helft te behouden.

Zijt ook steeds op uwe hoede voor het lichtzinnig borgen!

Zeker vader wilde, wat men hem ook zeide, maar niet besluiten om zijn zoon naar school te zenden. Eindelijk toch moest hij voor het dringend

aanhouden van zijn pastoor bezwijken; hij zou den jongen zenden op voorwaarde evenwel, dat hij geen schrijven mocht leeren. Geheel verwonderd over dergelijke bepaling vroeg de pastoor hem voor 't minst eenigen uitleg, waarop de man het volgende verklaarde: »Ik heb, zōo zeide hij, zeer goed leeren schrijven en 't is daardoor dat 'k zoo gemakkelijk en zoo dikwerf voor borg geteekend heb en ten gevolge daarvan het grootste gedeelte van mijn vermogen verloren. Vandaar dat ik mijn zoon van den beginne af voor die aarts-domheid behoeden wil.»

De man had het waarlijk nog zoo slecht niet voor. Opgepast dus. Laat u veel liever een tand trekken als ondoordacht uw naam te teekenen. Gij plaatst uw gelden, wanneer het kleine bedragen geldt, nergens beter en meer zeker dan op de Rijkspostspaarbank. Deze neemt elke som in ontvangst en geeft u een billijke rente.

Zet gij het bij particulieren uit, informeert dan eerst eens goed, wie die personen zijn en laat u nooit verleiden door den hoogen interest, die men u hier of daar toezegt.

Wat gij uitgeeft aan ziekenfondsen, verzekeringen op uw leven of tegen brand, is meestal goed besteed. Zulke uitgaven geven op tijd nuttige renten, doch alweder vraagt eerst goed bij welke maatschappij gij terecht komt.

Het beste eindelijk wat de werkmán doen kan, vooral op het land, is zich zelf eene eigene woning

te
lijk

Inc
er
loo
gel
daa
kel

rek
het
all
zeg
uw
Sa
gij
vre
ov
rel

te bezorgen. Het is de hoeksteen van het huiselijk geluk, of staat er niet sedert lang geschreven:

Eigen haard
Is goud waard!

4de KAPITTEL.

DE ZONDAG.

§ 38.

De Zondag is eene weldaad voor het lichaam.

De Zondag is de spaarbank der menschheid. Een fraaie spaarkas, zal menigeen denken. Indien ik in plaats van zes dagen in de week er zeven kon werken, zou ik jaarlijks 52 dagloonen rijker zijn; dat zou eerst een mooie som geld voor de spaarbank wezen, of ten minste daarmee zou menig gat gestopt, menige noodzakelijke uitgave bestreden kunnen worden.

Goede vriend, nu toont gij alweer een zeer slecht rekenmeester te zijn, al verstaat gij nog zoo goed het twee maal twee is vier. Gij weet toch, dat alles gelegen is aan Gods zegen. Kunt gij evenwel zegen verwachten, wanneer gij het gebod van uwen oppersten Heer: »Gedenk, dat gij den Sabbat-dag heiligt,» eenvoudig wegcijfert? Moet gij niet veeleer de straf voor die overtreding vreezen? En wanneer God u nu eens een ziekte overzond? Dat zou een leelijke streep door uwe rekening zijn. Wij zouden hier eene menigte voor-

beelden kunnen aanhalen van Sabbatschenners, die door God gestraft werden, en omgekeerd van hen, die den Zondag heiligden en daarvoor ruimschoots werden gezegend.

Ik herinner hier alleen aan het bekende voorbeeld der twee schoenmakers.

De een had maar twee kinderen, werkte den geheelen Zondag en toch ging hij niet vooruit. De andere had daarentegen zeer veel kinderen. Deze hield geregeld den Zondag, kwam zijn kerkelijke plichten trouw na, en het ging hem zichtbaar goed.

Eens ontmoetten zich deze twee en de eerste kon niet nalaten zijn verwondering te uiten, dat zijn makker harder vooruit ging dan hij.

»Ik kan u gemakkelijk de oplossing van het raadsel geven, sprak de tweede. Vier, zooals ik den Zondag, en ik neem aan na verloop van een jaar alles bij te passen, wat gij minder dan voorheen verdiend hebt.» Na eenigen tijd ontmoetten zij zich weder. Nu zeide de laatste: ik zal spoedig een vollen zak geld moeten meebrengen om uw verlies te vergoeden.» Geenzins, ik moet u eigenlijk nog uitbetalen, want sinds ik uw goeden raad volgde, heb ik meer en beter klanten gekregen, zoodat ik duidelijk Gods zegen merken kan.

Een gestadig werk zonder Zondagsrust veroorzaakt bovendien een vroegtijdigen dood. Behalve de dagelijksche vermoeidheid, die door den slaap wordt verdreven, doet zich nog eene andere

alge
Daa
als
kra
deze
spoe
de

D
mee
de
hed
zoo
nie
onc
dez
eer
kos

vo
de

de
va
is
In
en
or

algemeene verslapping der lichaamskracht voor. Daarom heeft de Schepper den zevenden dag als rustpunt ingesteld, opdat alsdan nieuwe krachten zouden verzameld worden. De miskenning dezer instelling wreekt zich zelf wel niet zoo spoedig als de onthouding van den slaap, maar de slechte gevolgen blijven toch nimmer uit.

Daar de werkman niet alle dag wandelen kan, meestal het woord vacantie niet eens kent, en in de meeste gevallen leven moet onder omstandigheden alles behalve gunstig voor zijne gezondheid, zoo zal hij op den duur tegen overmatigen arbeid niet bestand zijn. Zijn lichaamlijke krachten worden ondermijnd, licht werk zal hem zelfs te veel worden, deze of gene ziekte volgt en zoo wordt het hem eenvoudig onmogelijk voor zich en de zijne den kost te verdienen.

§ 39.

De Zondag eene weldaad voor den geest.

Schaft men den Zondag af, dan wordt het leven voor het grootste deel der menschheid eenvoudig de vraag van eten, slapen, zorgen en werken.

De fabrieks-arbeid draagt toch reeds den stempel der eentonigheid en verschilt daardoor zooveel van alle andere bedrijven. Hoe vol verscheidenheid is bijvoorbeeld de werkkring van den landman! Immers hij heeft te zaaien en te maaien, te oogsten en te dorschen, terwijl hij daarenboven bijna altijd onder Gods vrijen hemel leeft! Hoe verschillend

zijn de veelvuldige voortbrengselen der handwerkslieden, terwijl daarentegen bij het fabrieksleven de verdeeling van arbeid schering en inslag is. De werkman behoeft volstrekt niet te denken, hij heeft slechts de bewegingen der machine te volgen; eentoniger kan het niet.

Stel U nu zulk een man voor, steeds op dezelfde plaats, naast dezelfde dreunende machine! waarlijk, het is er wel op toegelegd om iemands geest totaal te verstompen.

Variatie is altijd noodig. De werklui merken dit des Zondags maar al te wel, ja dan eerst begrijpen zij te recht dat ze niet voor hun heer alleen op de wereld zijn; het Zondagsche pak zegt het reeds.

De arbeid is nu eens eene straf maar tevens eene boete voor de zonde. Des Zondags evenwel rust die straf. Het is alsof die rust ons dan leert, dat God toch eindelijk die straf eens van ons nemen zal en bevrijden van de aardse slavernij om ons op te voeren tot het hemelsche Sion, waar wij als Kinderen Gods de eeuwige erfenis in ontvangst mogen nemen.

Intusschen beschouwen wij den Zondag niet alleen als een rustdag van den arbeid, maar terzelfder tijd ook degelijk als een werkdag des Heeren, als dien dag, welken God zich voor zijn dienst heeft verkozen.

Of moet de christelijke arbeider niet vreugdevol den dag begroeten waarop het hem gegeven zal zijn den beste aller Heeren op nieuw te dienen? O! hoe gaarne richt hij des morgens in de kerk zijn

hart

H

dat

druk

op d

te m

zijne

weel

te v

toch

leert

eend

D

in

beel

besp

D

gest

liefd

altij

arme

zijn

De

H

tege

in h

nog

wer

hart ten hemel, tot God zijn Schepper, zijn vader

Hier toch wordt hij schadeloos gesteld voor dat verschil van stand, wat zoo dikwerf hem drukt. Of is het hem geene schoone gedachte op den Zondag-morgen gemeenzaam in Gods huis te mogen nederknielen voor hetzelfde altaar met zijnen meester, ja met hem, dien hij de geheele week dient, aan de Tafel des Heeren gespijzigd te worden met hetzelfde hemelsche brood! Dan toch is ten volle waar wat ons de H. Schrift leert: Hoe zoet is het wanneer broeders zoo in eendracht samenwonen."

Die geestelijke vreugde der kerk zet zich voort in den huiselijken kring, door het goede voorbeeld der anderen, door eenige goede lezing, door bespreking van godsdienstige zaken.

Des zondags is het hart als het ware blijde gestemd en wijder derhalve geopend voor de liefde jegens den naaste. De werkman kan dan altijd gedenken hoe zalig het is te geven, der arme weduwe eene kleinigheid af te zonderen, of zijn zieken broeder te bezoeken.

§ 40.

De Zondag is ook eene weldaad voor het huiselijk leven.

Het is onloochenbaar eene schaduwzijde onzer tegenwoordige nijverheid dat zij zoozeer ingrijpt in het familieleven. Vroeger toch, toen de stoom nog niet zulk een grooten rol speelde als thans werkte de handwerksman meestal in eigen huis;

zijn opkomende jongens leerden onder zijn toezicht hun werk; de moeder zorgde voor het huishouden. Zoo leefde het gezin gezellig bijeen, onder hetzelfde dak elkander ten steun.

Hoe geheel anders tegenwoordig! Vader en de jongens slijten den geheelen dag in de fabriek en komen zij des avonds thuis, dan zijn ze moe en weten niet vlug genoeg naar bed te komen. Menigmaal werken zij in verschillende fabrieken zoodat hun gang dan nog verder uit een ligt. Kortom zoowel de opvoeding der kinderen als het geheele familie-leven moeten verschrikkelijk veel lijden — ware de Zondag niet daar om alles weer goed te maken.

Welzalig die dag! Dan rookt geen schoorsteen meer, en de groote fabriekspoort is gesloten! 'S avonds te voren kan men reeds hooren hoe blijmoedig »het morgen is het Zondag" weerklinkt. Bij het thuis komen des Zaturdags laat de slaap zijn recht minder dan gewoonlijk gelden en het is als of ook het lichaam gevoelt dat het den volgenden morgen langer rust nemen mag. De werkmán heeft geen haast, hij is vrijer en kan zich beter met zijn gezin ophouden.

Eindelijk is de Zondag aangebroken. Het stot der fabriek, dikwerf van de geheele week verdwijnt, de beste klêeren komen uit de kast; in een woord alles toont aan dat er dien dag niet gewerkt moet worden.

Men gaat eerst ter kerke om daarna gezellig

toezicht
houden.
hetzelfde

tehuis bij een te zijn. Het middagmaal is iets
beter dan gewoonlijk en smaakt derhalve ook
beter dan anders.

er en de
fabriek
ze moei
komen.
brieken
en ligt.
eren als
rikkelijk
om alles

Vader en moeder hebben nu gelegenheid om
eens rustig met elkander te praten, te spreken
over hun kinderen, elkander te zeggen wat hun
op 't harte ligt. Soms maakt het gezin een ge-
zamenlijke wandeling naar buiten; en 's avonds
speelt men kaart of iets dergelijks, waarlijk zulk
een dag doet goed en schaft den werkman
nieuwen moed en versche kracht voor den dag
van morgen.

orsteen
esloten!
ren hoe
rklinkt.
le slaap
en het
et den
nag. De
en kan

Het stof
ek ver-
; in een
gewerkt
gezellig

DERDE DEEL.

HET SCHEEPS-KOMPAS

OF

DEGEVAARLIJKE KLIPPEN DER ZONDE.

1ste HOOFDSTUK.

De Dronkenschap.

§ 41.

De verderfelijke gevolgen der dronkenschap voor gezin en gemeente.

Laat ons eens het huis van een dronkaard binnengaan. Wij zien dan een ellendig hok waar armoede en vuil genoegzaam reeds verraden, welke booze geest daar is binnen gevaren. De vader is de bloedzuiger der familie geworden; werken toch is hem geruimen tijd reeds vreemd gebleven; wat niet nagelvast is heeft naar het pandjeshuis zijn weg gevonden of is bereids verkocht, ja zelfs de trouwring is in dubbeltjes omgezet. Wat maakt het hem of zijn vrouw al jammert en de kinderen schreeuwen om eene bete broods! Hij komt niet thuis dan middernacht en zet dan liefst het geheele huis ten onderste boven. Arme vrouw!

O! wat moet het u berouwen, dat ge vroeger niet naar goeden raad hebt willen luisteren en niet in tijds uw hart hebt afgetrokken van den man, die toch vóór zijn huwelijk reeds teeken gaf den jenever zoo erg gaarne te drinken. Doch nu is het te laat, gij zijt voor altijd aan dat monster vastgeklonken en gij hebt den bitteren kelk te ledigen tot den laatsten drop. Tracht dus steun te zoeken en opbeuring in de genademiddelen van den godsdienst. Wat deze last u drukke en hoe ook de zorg telken dage nieuwe nagelen smede aan uwe doods-kist, houd moed en verdraag met kalmte uw leed dan zal u voor 't minst hier namaals Gods loon niet ontbreken. Wee echter over haar, die aan de zijde van zulk een liederlijk wezen godsdienst en zeden verliest want, dan is er geen einde meer aan de ellende; van alle zijde dreigt het ongeluk ja, het duurt totdat plotselijke waanzin de hand doet slaan aan 't eigen leven.

Gelukkg dan die kinderen, welke door een vroegen dood uit deze ellende verlost, een plaats bekomen mogen bij de engelen des Hemels. Hoe dubbel daarentegen zijn zij te beklagen, die van jongs af als met den jenever opgroeien. Immers de kinderen van aan den drank verslaafde ouders zijn in den regel zwak en ziekelijk; dit geldt zoowel geestelijk als lichamelijk. Het is zelfs gemakkelijk zoodanige kinderen in de school tusschen de anderen uit te pikken, daar ze dom

zijn en hangerig, geen oplettendheid verraden en dikwerf door allen worden uitgelachen. Bij eenigen evenwel treden deze verschijnselen eerst later te voren.

Doch zelfs nog aangenomen, dat de kinderen van een dronkaard gezond zijn naar ziel en lichaam, dan zoude ik toch wel eens willen weten wat er in zulk een gezin van de opvoeding terecht komt? Kunnen die kleinen hun vader beminnen? Achting voor hem koesteren? Of denkt gij dat slechte voorbeeld zonder nadeelige gevolgen blijven? Ja, het gebeurt wel eens dat dit voorbeeld juist afschrikkend werken zal, maar eerlijk gezegd, dat is een zeldzaamheid en veeleer blijft het waar, dat de appel niet ver van den boom valt.

Niet slechts voor zijn gezin, maar ook voor het geheele dorp, voor de gansche stad is de dronkaard een voorwerp van schade en schande. Men behoeft op eene kleine plaats slechts een dozijn van die drinkebroërs te hebben, of aanstonds wordt zulk een gemeente met minder lieve benamingen begroet.

§ 42.

Wapenen tegen de dronkenschap.

De ongelukkige dronkaard is als van den duivel bezeten en men weet dikwerf schier niet op wat manier hem van dien boozen hartstocht te

verlossen. Men kan hem wel alle drank ontnemen, doch meestal valt hij op nieuw bij de eerste gelegenheid de beste. Door Gods genade met gebed en boetvaardigheid kan men het voornemen om niets meer te gebruiken volvoeren, en aldus genezing bekomen.

De matigheids-genootschappen verdienen voorzeker vermelding, daar zij op zoovele plaatsen zulke gunstige gevolgen hebben verkregen.

Naast de geestelijke middelen blijven er ook eenige lichamelijke aan te bevelen.

Het beste is natuurlijk *geheele* onthouding. Doch kunt gij het zoover niet brengen, zorg dan

1°. het u te huis zoo gezellig te maken, dat gij niet naar de herberg behoeft te gaan.

2°. Wacht u voor het gezelschap der drinkebroërs; houdt hen uit uw huis. Drinkt gij toch drank, stel u zelf dan een wet: zóóveel en nooit of nimmer meer.

3°. Waakt tegen den lediggang, het oorkussen des duivels.

4°. Ziet gij een dronkaard, denk dan bij u zelf: als ik niet oppas, dan ga ik denzelfden weg op!

2de HOOFDSTUK.

Oneerlijkheid

§ 43.

Niets is gemakkelijker dan zich het goed van een ander toe te eigenen.

Wees immer hou en trouw
Tot aan den rand van 't graf,
En wijk geen vingerbreed
Van Gods geboden af.

Wij hebben hier alleen met de kleine dieven te doen, die evenwel slechts zóó lang kleine dieven blijven als hun de gelegenheid ontbreekt om groote te worden. Het spreekwoord zegt: Men begint met het kleine, men eindigt met het groote. De dieven in het tuchthuis hebben niet aanstonds zware diefstal met inbraak gepleegd. Zij hebben slechts langzamerhand op den weg der misdaad voorgang gemaakt. Daarom kan het niet diep genoeg worden ingeprent de eerlijkheid tot in de kleinste zaken door te drijven. Op het gebied der eerlijkheid staat de werkman aan velerlei verzoeken bloot.

Beschouwen wij ten eerste zijne verhouding tot den werkgever. De laatste betaalt het loon, doch het spreekt van zelf, alleen op voorwaarden dat daarvoor den vastgestelden tijd gewerkt wordt. Brengt nu den werkman zijn tijd door in ledig gang of ten nutte van zich zelven of anderen dan

begaat hij een diefstal, wyl hij het geheele loon aanneemt terwijl hij toch slechts aanspraak heeft op het loon dat hij verdient voor den arbeid dien hij werkelijk verricht heeft.

Bij de uitbetaling van het loon kunnen zelfs bij de beste boekhouding vergissingen voorkomen. Krijgt hij te weinig dan zal geen werkman verzuimen zich voor het te kort komende aan te melden; dit geschiedt evenwel niet zoo geregeld wanneer hem te veel wordt uitbetaald. Een eerlijk mensch houde vast aan dezen stelregel: »wat gij niet wilt dat u geschiedt, doe dat ook aan een ander niet.” Moedwillig verknoeien van het werk, achterhouding van het werk-materiaal en dergelijke diefstallen zijn strafbaar voor het gerecht maar komen helaas! toch maar al te dikwijls voor.

Dikwijls wordt de werkman door anderen tot oneerlijkheid aangezet, ja somtijds door de opzichters en patroons zelven. Hier geldt het: doe wel en zie niet om. Gij moet uwe handen rein bewaren al zou u zelfs het dagelijksch brood ontbreken. Vertrouw dan op God, Hij zal welkomst geven.

Even gemakkelijk wijkt men in den omgang met anderen van het rechte pad af. Velen vinden er hun vreugde in het eigendom zijns naasten moedwillig te schenden.

Anderen wederom vergripen zich aan den persoon van hunnen evenmensch. Kloppartijen, ge-

vechten met messen waarbij de gewonde tijdelijk voor den arbeid ongeschikt wordt, komen veelvuldig voor in de arbeiderswereld; en hierbij wordt te veel uit het oog verloren dat niet slechts aan de liefde maar ook aan de eerlijkheid te kort gekomen wordt.

Wij noemen hier verder nog op eigen bevoordeeling bij gemeenschappelijk werk, diefstal in den boomgaard, in het bosch enz., geld leenen en schulden maken zonder vooruitzicht van af te kunnen doen.

In de herberg wordt licht een glas bier bij de afrekening vergeten; men tracht bij vermakelikheden binnen te komen zonder den entreëprijs te betalen. Gevondene zaken worden opgeraapt, gebruikt; en men vergeet onderzoek te doen naar den persoon die ze verloren heeft en hem het gevondene terug te bezorgen.

Dit zijn allen verleidelijke wegen die zeer licht naar de baan der onrechtvaardigheid voeren.

§ 44.

De vergoeding.

Geen dief wordt van zijn schuld ontheven,
Tenzij 't geroofd' is weêrgegeven.

Even gemakkelijk als het is het goed van anderen in bezit te nemen, even zoo moeielijk is het om onrechtvaardig goed terug te geven. Het gaat daarmede gewoonlijk zooals het spreekwoord zegt :

zoo gewonnen, zoo geronnen. Het gestolen goed wordt lichtvaardig verspild en dan is er een groote wilskracht en dikwijls zeer gevoelige offering noodig het onrecht weer goed te maken. Deze plicht is reeds in het zevende gebod opgesloten »gij zult niet stelen», want het gestolen goed behouden of de veroorzaakte schade niet herstellen is een voortdurende diefstal.

Wie de vrede des harten wil vinden moet zijnen naasten schadeloosstelling geven, en het bedreven onrecht met al zijn gevolgen zóó goed maken als ware het in het geheel niet gepleegd.

De teruggave of vergoeding der schade moet aan den eigenaar, en zoo deze overleden is, aan zijn rechtmatigen erfgenaam geschieden. Dat te besteden voor de armen of eenig ander goed doel is slechts dan geoorloofd wanneer noch de eigenaar, noch zijne erfgenamen opgespoord kunnen worden.

Is men op gezetten tijd werkelijk in de onmogelijkheid zijne wettige verplichtingen na te komen zoo moet men trachten zoodra mogelijk hiervoor schadeloosstelling te geven. Hier durf ik gerust in overweging geven of door beperking van niet hoogst noodzakelijke behoeften deze mogelijkheid niet veeleer dan men denkt verwezenlijkt kan worden.

3de HOOFDSTUK.

De liefdeloosheid.

§ 45.

De zelfzucht.

De duivel is een egoïst zoo wreed
 Dat hij zijn dienaars wel maar nooit zichzelf vergeet.

Sommige boomen b. v. de noteboom putten den grond geheel en al uit, en hoe meer zij groeien des te meer moet alles om hen heen sterven. Zoo houdt ook de zelfzucht huis in het hart der menschen, elk ander gevoel wordt daar voortdurend uitgezogen en eindelijk geheel en al verstikt.

Het eigen *ik* is voor den zelfzuchtige het voorwerp van al zijne gedachten, de drijfveer van al zijne handelingen. Het leed van vreemden roert hem niet, hij is hardvochtig zelfs tegen degenen die door de innigste banden aan hem verbonden zijn. Het is volstrekt niet een ongehoord iets, dat een huisvader voor zijn eigene behoeften het geheele weekloon in beslag neemt, en zich verder niet bekommert om vrouw en kinderen.

Voor den zelfzuchtige is de verdere wereld als een citroen die men uitperst zoo hard men kan en dan eenvoudig wegwerpt. Hij is slim genoeg om de anderen altijd de kastanjes uit het vuur te laten halen.

De zelfzucht is een grond, waarop de woekerplanten welig tieren.

Waar de kans bestaat zich ten koste van anderen te goed te doen, daar is de zelfzuchtige te vinden. Wordt b. v. ergens vrij bier getapt, dan is zijn dorst niet te lesschen, maar mijnheer is er niet van thuis voor anderen het gelag te betalen.

De zelfzucht zetelt in den hoogmoed en deze is de oorsprong en wortel van veel andere zonden.

De hoogmoedige is een dwaas, een ieder lacht hem uit; zoo is het ook met den werkman die zich boven anderen verheffen wil.

Een hooggeplaatste staatsbeambte, een adelijk persoon, een geleerde kan misschien in de verzoeking komen zich meer of beter dan zijne medemenschen te wanen; de werkman heeft daarentegen al heel weinig reden hiertoe, zoodat hier eerst recht zulk eene ijdele zelfverheffing in ieders oog belachelijk is.

Hoovaardij en onverstand

Wand'len meestal hand aan hand.

Een eigenaardige soort van zelfzucht komt voor bij menschen die altijd gelijk willen hebben.

Zij willen gewoonlijk het tegendeel van wat anderen voorstellen.

Het hooge laag, het lage hoog,

Het droge nat, het natte droog,

Het rechte krom, het kromme recht,

Het slechte goed, het goede slecht.

Bij die menschen komt men meestal het beste te recht wanneer men hen het tegendeel vraagt van wat men verlangt.

§ 46

De babbelzucht.

Zwijgen is goud, Spreken zilver.

Men zegt wel eens dat de spraak het beste is wat de mensch heeft, maar tevens ook het slechtste. Waarlijk, de spraak is een heerlijke gave Gods. Zij is de brug en de verbinding van hart en geest. Welken treurigen indruk maakt niet de doofstomme, daar hij slechts door zwakke teekenen zijn gedachte en gewaarwordingen een ander aan 't verstand kan brengen; ja, hoeveel anders is dat luidklinkende woord, sprekend van ziel tot ziel.

De spraak evenwel wordt dikwerf helaas! misbruikt en dat niet alleen door de vrouwen, die toch reeds zoowat den naam van praatsters hebben, maar evengoed door vele mannen zich toonend als echte vischwijven. Van hun tong kan men veilig zeggen, dat ze den geheelen nacht heeft gearbeid doch niets gevangen. Zoo vraagt men ons in welke maand zij het minste babbelen, dan is het natuurlijk de maand Februari, daar deze het minste dagen telt.

Maar waarover gaat het dan toch den geheelen dag? Over kwaadspreken en zondige, onkuische taal zij hier gezwezen, hoe dikwerf ze ook 't onderwerp is van dat eeuwig gekakel. Zulke wandelende dagbladen nu weten alle nieuwtjes van

stad en land. Onmogelijk dus dat deze vrienden vlijtig werkende kunnen zijn, immers ze moeten tijd vinden om al die berichtjes op te diepen en ze aan den man te brengen, om niet eens te reppen van den kostbaren tijd daardoor aan anderen ontstolen.

Deze mannen zijn er op uit zich door allerhande grappen en vertelseltjes interessant te maken en de lachers op hun zijde te halen. Meestal verliezen zij alras al den ernst des levens, zij worden trouwe kroegloopers en eindigen als dronkaard.

Ook doen ze niets liever dan over hun eigen ik spreken. En toch is er eens gezegd: »dat het moeilijker is van zich zelf goed te spreken dan te dansen op een koord." Dat zwetsen komt helaas! maar te dikwerf voor.

Lieden die veel spreken nemen het met de waarheid meestal niet zoo nauw. Zoo verhaalt de fabeldichter Gellert, hoe een boerenjongen, die een tijdje op reis was geweest, zijn vader eens wilde wijs maken, dat hij een hond had gezien zoo groot als een paard. Toen zij middelerwijl al pratende aan eene brug kwamen, vertelde zijn vader hem dat elke leugenaar, die over deze brug ging, daarop, onfeilbaar zeker zijn been brak. Het behoeft nauwelijks gezegd, hoe vlug de jongen zijn woorden introk!

Hoe menigeen kan men voortdurend toevoegen: Jan, pas op voor de brug!

§ 47.

De vleierij.

„Een vriend, die mijn feilen toont,
 Gestreng berispt en nooit verschoont,
 Heeft op mijn hart een groot vermogen;
 Maar 't laag gemoed, dat altoos vleit,
 Verdenk ik van baatzuchtigheid,
 Ik kan zijn bijzijn niet gedooen.
 Die zelden prijst, spreekt vriendentaal,
 Die altoos vleit, liegt menigmaal,”

VAN ALPHEN.

Voor den werkman is het gevaar den vleiers in handen te vallen meestal niet groot, veel grooter evenwel om het zelf te worden.

Het bekende spreekwoord: »Wiens brood ik eet, diens woord ik spreek,” zegt reeds genoeg dat men zorgen moet met zijn werkgever in goede verstandhouding te zijn, daardoor nu gaat men soms spoedig te ver, en overtreedt de maat.

Voor de *kruipers*, of liever voor die werklui, welke als een hondje met den staart tusschen de beenen voor de voeten huns meesters in het stof kruipen om met dat al maar een goeden blik te krijgen — bestaat bij ons in het geheel geen achting. Zij staan verreweg onderaan.

Voorts is er nog een klas, die men de *draaiers* noemen kan. Ze willen goed zijn met vriend en vijand, zij geven iedereen gelijk en noemen hetzelfde hier wit en daar zwart! Deze twee soorten toonen duidelijk, dat ze alle menschenwaarde

verloren hebben, en ze krijgen zeker ook hun verdiende loon, aller minachting. Neen, vriend,

„Wees rechtschapen en goed rond;
Zoo 't hart het meent, zoo spreke uw mond.”

Natuurlijk wordt u hier niet aangeraden om zoo maar alles te zeggen wat u voor den mond komt. O! neen: zwijgen is dikwerf geraden, doch spreekt gij, doe het op zijn echt hollandsch en zegt wat gij meent.

§ 48.

De nijd.

De nijd is een zeker misnoegen, omdat de naaste dit of dat beter heeft of eenig voordeel geniet, terwijl men zich voorstelt daardoor minder geëerd en gerekend te worden als men het meent zelf te verdienen. Uit dit misnoegen wordt een zekere droefenis geboren, enkel en alleen dewijl het den evenmensch welgaat.

De gierigaard, de dronkelap, ja de onkuische zelf geniet in zijn zonde eenige vreugde, de nijdigaard echter kent niets dan verdriet en ellende.

Zeker boer had een flinke hofstede met veel en goed vee, doch hij was erg afgunstig. Trok nu het vee uit het dorp 's avonds van het land terug, dan plaatste hij zich voor zijn huisdeur en ergerde zich telkens, wanneer er deze of gene mooie koe van zijn burens langs kwam. Zag hij hier of daar beter haver of koren te velde staan

dan het zijne, dan kon hij niet nalaten uit te roepen: Zie, een ander gelukt ook alles en mij niets. Zoo leefde hij nijdig en benijdend voort, totdat hij in de kracht zijns levens volgal sterven moest.

De nijdigaard kent slechts één genoegen: te zien hoe het een ander slecht gaat. Niets is hem bijvoorbeeld aangener, als wanneer zijn kameraad zijn betrekking verloren of vermindering van loon heeft bekomen, of als zijn werk mislukt is.

Dikwerf laat de nijd het niet eens bij wenschen, maar treedt hij zelfs handelend op om het geluk van anderen te verstoren. Geene list is hem dan te sluw, geen moeite te groot of middel te gemeen om het oogwit te bereiken. Hij luistert aan deuren en vensters, sluipt rond als een dief in den nacht, ja alles is hem goed, mits zijn doel worde verwezenlijkt. De tong vooral is den nijdigaard een geliefkoosd middel om anderen te benadeelen, den goeden naam te verkleinen, de eer af te snijden en zodoende zijn naaste te krenken.

§ 49.

De laster en eerroof.

De sneeuwbal en het lasterwoord,
Die groeien onder 't rollen voort.

Iemand lasteren beteekent hem gebreken of feiten toedichten, die hij niet bezit of bedreven

heeft, en voorts verstaat men hieronder ook het vergrooten van een anders fouten.

Laster en eerroof onderscheiden zich daardoor, dat *gene* onware dingen zegt, terwijl *deze* zaken aan het licht brengt, die waar zijn doch welke men had behooren te zwijgen.

Deze zonde komt tegenwoordig vaak voor onder een nieuwen vorm namelijk in ongeteekende brieven, waardoor iemand zonder zich te noemen, de vrijheid neemt allerlei gemeenheden van een ander te zeggen. Dit is de hatelijkheid ten top gevoerd; immers de beschuldigde kan zich niet eens meer verdedigen! De tong van den lasteraar is zoowel als die van den eerroover een driezijdig zwaard, treffend zoowel den spreker, als hem die met welgevallen luistert en eindelijk niet het minst dengene over wien het gaat.

- I. Deze zonde wordt des te zwaarder naar dat de gebreken grooter en de persoon, wie het geldt, voornamer is.

Naast een goed geweten is voor een ieder een goede naam het beste wat hij bezitten kan. Naarmate nu ook het brandmerk op den naam gedrukt grooter is, naar die mate is ook dieper de smart.

Des te hooger iemand staat, des te meer is zijn goede naam een Kruidje-roer-me-niet, daar deze de vaste voorwaarde is voor het welslagen zijner onderneming, het geluk zijner toekomst. Voor voorname personen in de minste vlek, waarop

menigeen niet eens letten zoude, dikwerf een levensvraag.

II. De zonde wordt des te grooter naardat de toegebrachte schade en het nadeel grooter zijn.

Wel kunt gij met uw oog het zeeschip volgen, de golven doorklievend, wel de vogels nazien hoog in de lucht, maar het woord, het gesproken woord in zijn ontzettenden loop achterhalen — neen dat kunt gij niet. Het slechte woord is als eene vonk; men weet waar zij is gevallen, doch men weet niet hoever de brand bij den stormwind zal voortwoeden.

Men denkt, als men de schade en het nadeel van een lasterwoord berekenen wil, gewoonlijk slechts aan de naastliggende gevolgen, en men vergeet zoo licht hoe dat slechte goed altijd voortwoekert, en de eene vrucht de andere voortbrengt.

Wanneer bijvoorbeeld, een werkman, dank het lasterwoord, zijn plaats verliest, is dan daarmee alles gedaan? Gewis neen, immers die vlek blijft altijd op hem kleven en al gelukt het hem later ook eens de onwaarheid aan te toonen en zich te rechtvaardigen het blijft toch waar: Lieg er maar dapper op los, er blijft altijd iets van hangen!

Is de laster zóó gemeen, dat hij zelfs het huwelijks leven aan durft randen, dan is er geen einde meer aan de ellende. Immers het vertrouwen is een plant zoo teeder dat ze niet meer

opkomt als de vorst des twijfels ze in het minste heeft geraakt.

III. *Waartoe is hij verplicht die zijn naaste in diens goeden naam heeft benadeeld?*

Hij is voor alles verplicht de geroofde eer weder te herstellen.

Ook hier is te onderscheiden tusschen laster en eerroof. Bij de eerste is herroeping strenge plicht; deze zij in 't geheim of in 't publiek, naardat de beschimping geweest is.

Herroeping in couranten wordt voor bijzondere personen afgeraden, daar alsdan dikwerf deze herroeping even erg zou zijn als het feit zelf; immers ze zou zodoende eerder leiden tot verdere verspreiding als tot herstel. Geheel anders is het waar de laster openbare personen treft, en deze daardoor tot publieke zaak is geworden.

Bij eerroof kan van herroeping geen sprake zijn, daar men onmogelijk kan terugnemen wat werkelijk zoo is. Vraagt gij derhalve op welke wijze in dit moeilijk geval voorzien moet worden, dan gelooven wij als het beste te moeten aanraden daarvoor in overleg te treden met uw biechtvader.

Denk evenwel niet dat uw lasterwoord door een bloote herroeping ongedaan wordt gemaakt en geheel uitgeroeid als het onkruid met wortel en al.

O neen! Werp eens een hand vederen uit uw

venster en tracht ze daarna weder allen bijeen te rapen. Even moeilijk is het de gevolgen van het lasterwoord in alle richtingen op te sporen en het nadeel wederom goed te maken.

Het klinkt als een klok dat zoowel de Eerroover als de Lasteraar gehouden is alle tijdelijke schade, door zijn schuld veroorzaakt, volkomen te herstellen.

§ 50.

Slot.

Klaagt onze tijd over mannenmoed, van den werkmansstand mag veilig gezegd worden dat daar geen gebrek is aan flinke, christelijke mannen.

Wat dan is noodig om een man te zijn, in den vollen zin?

Drie dingen: een *helder hoofd*, een *rein hart* en een *vaste wil*.

Een *helder hoofd*, dat wil zeggen een man, die denken kan, geen machine, geen slaapkous! Een man wetend waarom hij op de wereld is, met overleg zorgend voor zich en de zijnen. Een helder hoofd laat zich niet benevelen door den valschen geest des tijds, slaat niet over van daag links en morgen rechts, maar staat pal, door het licht des geloofs verlicht, voor wat zijn godsdienst hem leert, als overtuigd christen, als een die werken kan, maar ook bidden.

Een *rein hart*. Wie zich als slaaf naar zijn harts-ocht wringt, is geen man. Neen, een rein hart

is een hart vrij van zelfzucht, vrij van geniet-
zucht, vrij van eerezucht, van liefde voor den
naaste tintelend.

Een vaste wil, dat wil zeggen een man staande
als een eik in het woud; eens gezegd blijft ge-
zegd! Een man een man, een woord een woord!
Hij komt zijn plicht na al wordt wat wit is
zwart. Geen koning zoo rijk om zijn overtuiging
te koopen, geen vrees zoo groot of meer nog
geldt hem eer en geweten.

Sterk van hart in nood en strijden,
Teer van hart in vreugd en lijden,
Trouw van hart in alle tijden.

Vo
§ 1

§ 1

§ 1

§ 1

INHOUD.

Voorwoord	Blz. 3
§ 1. Inleiding	4

EERSTE DEEL.

HET LANDMETERS-KOMPAS

OF

de plichten van den stand.

EERSTE HOOFDSTUK.

De plichten der Echtgenooten.

§ 2. De huiselijke haard	6
§ 3. Heersch met zachtheid	7
§ 4. 't Zin me lievertjes.	10
§ 5. Houd altijd uw belofte	15

TWEEDE HOOFDSTUK.

De vaderlijke plichten.

§ 6. Een gewichtig vraagstuk.	16
§ 7. De opvoeding eene moeilijke kunst.	19

EERSTE AFDEELING.

De zorg voor het lichamelijk welzijn van het kind.

KAPITTEL I. Onderhoud en opvoeding.

§ 8. De eerste levensdagen.	21
§ 9. De ontwikkeling.	22

KAPITTEL II. *De verzorging.*

Blz.

§ 10. De beroepskeuze	27
§ 11. Wat zal uw zoon worden?	28
§ 12. Wat zal uw dochter worden?	31
§ 13. Het zakgeld	34
§ 14. Iets over Huwelijks gift en Erfenis	36

TWEEDE AFDEELING.

De zorg voor de opvoeding,

§ 15. Het huisgezin een bloementuin	39
§ 16. De tong der onderrichting.	41
§ 17. Het oog als wachter.	45
§ 18. De hand een tuchtmiddel	48
§ 19. Gij moet als vader weten te bevelen,	49
§ 20. Gij moet als vader weten te beloonen.	50
§ 21. Gij moet als vader weten te straffen	51
§ 22. Het goede voorbeeld	56

DERDE HOOFDSTUK.

De plichten jegens de overheid.

§ 23. Jegens de geestelijke overheid	59
§ 24. De plichten jegens de wereldsche overheid.	64
§ 25. Een paar gewichtige artikelen uit onze Wet	67

TWEEDE DEEL.

HET MIJNWERKERS-KOMPAS

OF

uw eigen schat.

I^e KAPITTEL. *De tevredenheid.*

§ 26. De waarde der tevredenheid	69
§ 27. Waarom verscheidene standen	71
§ 28. Iedere stand heeft zijn eigen last	73
§ 29. Arbeid en loon.	76

Blz.

27

28

31

34

36

39

41

45

48

49

50

51

56

9

4

7

IIe KAPITTEL. *Arbeidzaamheid en vlijt.*

Blz.

§ 30. Blauwe Maandag	79
§ 31. Werkstaking.	83

IIIe KAPITTEL. *De spaarzaamheid.*

§ 32. Wat is sparen	84
§ 33. Te goed houden	86
§ 34. Het huishoudenboek	87
§ 35. De aankoop der waren	89
§ 36. Gebruik en verbruik.	90
§ 37. Hoe zal men het spaargeld gebruiken.	93

IVe KAPITTEL. *De Zondag.*

§ 38. De Zondag is een weldaad voor het lichaam	95
§ 39. De Zondag eene weldaad voor den geest	97
§ 40. De Zondag is ook eene weldaad voor het huiselijk leven	99

DERDE DEEL.**HET SCHEEPS-KOMPAS**

OF

de gevaarlijke klippen der zonde.

EERSTE HOOFDSTUK.*De dronkenschap.*

§ 41. De verderfelijke gevolgen der dronkenschap voor gezin en gemeente	102
§ 42. Wapenen tegen de dronkenschap	104

TWEDE HOOFDSTUK.*Oneerlijkheid.*

§ 43. Niets is gemakkelijker dan zich het goed van een ander toe te eigenen	106
§ 44. De vergoeding.	108

DERDE HOOFDSTUK.

De liefdeloosheid.

Blz.

§ 45.	De zelfzucht	110
§ 46.	De babbelsucht	112
§ 47.	De vleierij	114
§ 48.	De nijd	115
§ 49.	De laster en eerroof	116
§ 50.	Slot	120

1z.

10

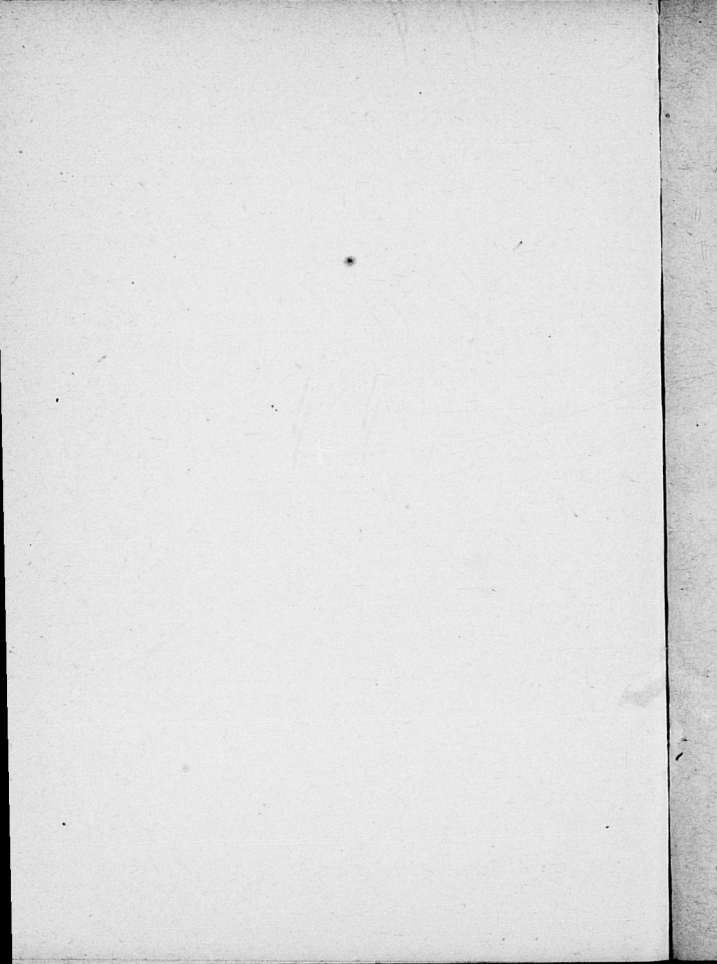
12

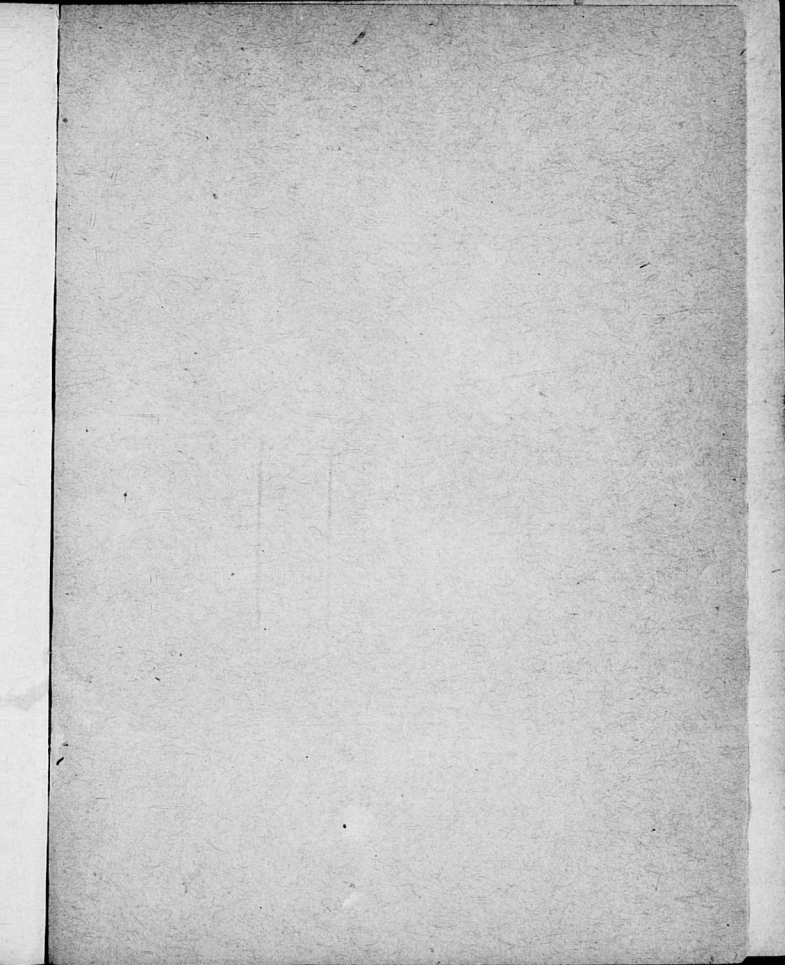
14

15

16

20

Kompas voor GEHUWDE Werklieden,

verschenen de *tweede druk* van

Kompas voor **JEUGDIGE** Werklieden,

beiden omgewerkt uit het Duitsch
en uitgegeven met toestemming der Vereeniging:
*Arbeiterwohl, verband Katholischer Indu-
strieller und Arbeiterfreunde.*

Prijs 25 Cents.

TER VERSPREIDING:

[illegible]